

RMr. III.

343.

Area 11 Kot.

Rosenthal L: - $\frac{21}{8} - 90T$

Seabó 3 Köt - 124T nyo. 1 pelt.

R. M. Jr.

III. 343.

VIRIS

Magnificis, Strenuis, Nobilissimis, Amplissimis,
Clarissimis, Excellentissimis, Consul-
tissimis, Spectatissimis

Dn. DANIELI Hefeler / in Wangern & Polockowis/
Magnifici atq; amplissimi Senatus Vratislavi-
ensis SENIORI, & Namslaviensis Dioceseos
CAPITANEO.

Dn. CHRISTOPHORO Henschel U. J. D. Ejusdem
Reipub. Vratislaviensis Syndico, ut & Ducatus
Vratisl. & adjunctarum Diocesium
Procancellario superiori.

Dn. HERMANNO NIGRO U. J. D. quondam Pro-
fessori Helmstadiensi, Cancellario Verdensi, Ol-
denburgico, & civitatis Brunsvicensis Syn-
dico, nunc Vitebergæ in venera-
bili senio degenti.

Dn. WOLFGANGO HIRSCHBACHIO, U. J. D. &
in alma Vitebergâ Professore Codicis, Di-
casteriiq; Electoralis, quod ibidem
est, ASSESSORI.

Dn. ABRAHAMO SEILERO, in Höffchin/ Incluti
Ducatus Vratislaviensis SECRETARIO,
& SCABINO PRO-
VINCIALI,

Dominis Patronis ac Fautoribus

meis magnis.

S. P. D.

A MAGY. TUD. AKADEMIA
VISYÁZÓ FERENC
KÖNYVTÁRA.
4209. SZ.

 UR hoc in tempore *Clarissimorum virorum Dudithii & Erasti de Cometis Commentarium* denuò edam, meumq; in eodem genere *ἠσφύροξον* adjungam, ante omnia rationem mihi reddendam censeo. Atq; occasionem quidem præbuit is, qui extremo anno superiore spectandus fuit, *Cometes*;cujus vim atque effectiõnem qui putat nullam fuisse aut esse, is ignorat scilicet, tot viros doctos & eruditos ab isto impulsos & quasi afflatos sidere, tot ingeniorum monumenta peperisse, quot jam in luce publicâ divulgatos videmus libellos, & fortè deinceps videbimus. Quam quidem operationem libentiùs stellis crinitis adscripsero, quàm eas vires, quas in interficiendis Regibus, in evertendis regnis, in perturbandis religionibus, iisdem, non ut signis tantum,

DEDICATIO.

verum etiam ut causis, plerique attribuunt. De quorum opinione quid sentiendum sit, quia maximè hominum interest nosse; & verò in scriptis eximiorum virorum, quos laudavi modò, *Dudittii & Erasti*, hoc ipsum non minus eleganter, quàm doctè & verè declaratum est: à Cometâ illo me impelli facile passus sum, ut & labores hos istorum hominum,

-- quos nec ventura silebunt

Lustra, nec ignota rapiet sub nube ve-
tustas,

iterum publicandos ac formulis excudendos curem, & meam disertatiunculam, *velut caudam quantillam clarissimo sideri*, (ita enim mihi nunc liceat loqui) annectam. Etsi enim scio me non parem apud omnes initurum gratiam, apud eos præsertim, qui à suis sententiis facile non desistunt: à veritatis tamen patrocinio, cujus amor tanti esse debet, ut favor, metus, & omnia ex altera parte collocata, vix minimi momenti instar habeant, non recedendum duxi.

His

DEDICATIO.

His igitur misis, ad vos me converto, quorum præscripti nomina, *Viri Magnifici, Strenui, Nobilissimi, Amplissimi, Clarissimi, Excellentissimi, Consultissimi, Spectatissimi; Patroni ac Fautores Magni:* Vobis hoc, quantumcunque est, quod in lucem nunc edo, dedico atque consecro; instigante me atque impellente ad hoc officii genus consideratione plurimum beneficiorum, quibus me florentem voluistis efficere. Quæ beneficia, quamvis & tanta sint, ut nunquam

Esse satis possim, præstem licet omnia, gratis:

& tot, ut parvâ oratione dici nequeant: aliqua tamen ex iis, vel hanc ob causam mihi commemoranda sunt, ne eorum memoriam, quod ingrati homines atque improbi faciunt, delevisse oblivione videar. Ac ut à te HESELERE *Magnifice atq; Amplissime* exordiar, quis unquam ulli magis Numen fuit, quam tu mihi, si adagio illa vera est, *homo DEUS homini?* Equidem quoties de te cogito, toties gaudeo & beatum

DEDICATIO.

me prædico, immortaliq; gratias ago DEO, tantum quod mihi fautorem, & tam benevolum Patronum, vel Patrem, potius largitus fuerit. Non modo enim illud maximum judico, quod olim tibi innotescere, & apud te per ipsum triennium vivere potuerim: quando quidem, ut in versu dicitur,

*Principibus placuisse viris, non ultima
laus est:*

verùm etiam de hac ingenti felicitate mihi gratulor, quod eo temporis spacio, quo in luculento liberaliq; *Tua Ampl.* hospitio benignissimè sustentatus fui, beneficiis & numero infinitis, & magnitudine incomparabilibus affectus, præclara tenuitatis atque inopiæ meæ adjumenta, studiorumque subsidia commodissima, per meram *Ampl. Tue* munificentiam perceperim. Magnus hic favor fuit, magna benignitas, tantaque omninò, ut, si benè mereri de me desuisset, Patrone maxime, nil, quod jure quererem, habuissem. Iam enim feceras, quod debueras. immò verò plus feceras, quam
de

DEDICATIO.

debueras. verum non defuit tua erga me
 benignitas; quin & cum *Witebergâ*, quam
semper alteram meâ patriam dicam, abiissem,
 auctoritate tua atque intercessione effe-
 cisti, ut *inclutus hujus Vratislavia Senatus*,
 stipendio largo annos quattuor & am-
 pliùs studia mea in *nobili illa Pietatis & Ar-
 tium Officinâ*, sustentaret. Quo vitæ Aca-
 demicæ subsidio mihi si carendum fuif-
 set, ubi nunc essem, qualis essem, nescio
 certè, nisi fortè miserrimus, & qui do-
 ctiõibus Musis longum vale dixerit. Ni-
 mis prolixum foret, si recensendum es-
 set, quo pacto favorem tuum mihi in pa-
 triam reverso, & scholasticum hoc sa-
 xum volventi exhibueris ac declarave-
 ris. Uno proinde quasi verbo, & quæ huic
 pertinent, & reliqua omnia complectar:

Audiat Fides:

*Major quicquid est, quicquid habet,
 HESLERO debet.*

Ad te nunc venio, HENTSCHERE,
*Fir Dignitate, prudentia, eloquio florentissi-
 me*, cujus non possum auctoritatem,
 quæ

DEDICATIO.

quæ maxima est, perpendere animo,
 quin simul incredibilem humanitatem,
 & erga litteras litteratosque benevolenti-
 am intuear. adeo arcto nexu tuo in pe-
 ctore hæc ornamenta colligata sunt.
 Ac de prolixo tuo erga Musas Musisque
 operatos affectu, tum alii dicent, tum
 nos potissimum, quibus in Schola pul-
 verem illum satis turbulentum devoran-
 dum est, testabimur. Re ipsa enim experti
 sumus, te ejusmodi Mecœnatem patro-
 numque esse, qualem Poëta descripsit,

*--- qui gravem
 sortem levarit, nosq, remq, Musicam,
 Operaq, consilioq, , reg, juverit.*

Quod si exponendum esset, quanto opere
 me etiam speciatim complexus fueris,
 possem, id tempus memoria repetere,
 quo mihi demandata fuit, quam etiam-
 num sustineo in hoc Gymnasio, *historiarum
 professio.* In quo negotio facile intelli-
 gere potui, à te meæ utilitatis atque or-
 namentorum rationem esse habitam.
 Possem & alia maximæ tuæ erga me co-
 mitatis indicia proferre: ex quibus illud
 mihi

DEDICATIO.

mihi tacendum non est, quod hanc *de Cometa* materiam concernit proprie. Cum enim præsentem Commentatiunculam *Amplissimo Senatui* obtulissem (quod omnibus faciendum est, qui hac in urbe libros typis publicis excudi cupiunt) tum cæteris in rebus affabilem & perbenignum te mihi præbuidisti, tum *de duobus locis in Dudicii Epistolis*, in quibus negocium hoc *Cometarum* attingitur, quæq; huic præloquio adjuncta sunt, plusquam humaniter me monuisti: immò & tuum librum, cum inde descripturus essem, mihi commodasti. Quæ omnia nisi ex singulari favore profecta esse agnoscerem, stultissimus; nisi te eodem nomine venerarer, ingratisissimus forem.

Non minori sceleri me redderem obnoxium, si tuum etiam, *divine senex*, HENRICE NIGER, amorem ac benevolentiam silentio præterirem. Propè enim rubore suffundor, cum recordor, me tantillum, studiosum pauperem, à tanto Doctore, tantis officiis functo viro,

DEDICATIO:

viro, tantopere dilectum esse, ut mecum in eum sæpissimè sermonem venire non dubitaris, à quone sales quidem alieni essent. Sed non coràm tantum me complexus fuisti, quin absenti etiam te favere, præterquàm quod *Hilscherus meus, Amplissima Facultati Iuridica, qua Witeberga est, Amanibus*, per litteras id mihi non semel significavit, donarium illud, mihi charissimum, loquitur. *Biblia* intelligo *Tremellii*; quæ quidem, si nihil exstet aliud tuorum in me meritorum, facere possunt, ut tui, tuæque liberalitatis memor sim

dum spiritus hos reget artus.

Eâdem retinentiâ tuum quoque favorem, tuaque benefacta conservabo; **HIRSCHBACHI** *Clarissime*; de quibus cum mihi addendum sit aliquid, utar *publicè* iis verbis, quibus ante quattuor annos in Epistola quadam *privatim* te alloquebar. Ut enim nihil dicam de mensa opipara, de habitatione commoda, de opportunitatibus aliis, quas cum singu-
lari

DEDICATIO.

lari rerum mearum emolumento in tuis
 ædibus in me quasi tuum filium *gratis be-*
nignissimeq; contulisti: quanti putas me il-
 lud facere , quod tam eximiorum præ-
 stantiumque virorum, tam nobilium,
 tam eruditorum , tam politorum juve-
 num communitate & conversatione,
 per tuum beneficium frui mihi licuerit?
 O quàm suavibus, quàm doctis, quàm
 prudentibus colloquiis , quàm amicis
 fermocinationibus carere me oportu-
 isset, si *Hirschbachiana* caruissem *mensâ!*
Nunc verò, & tuæ, *Patrone atq; Alter libera-*
lissime , quæstiones inter epulas motæ,
 nunc *Dn. D. Nigri, Senis Prudentissimi,* hi-
 storix, nunc *Iohannis Leuberi,* nunc *Mau-*
ricii Varenwaldt / nunc M. Petri Syringii,
 narrationes , disputationes , senten-
 tiæ, aliaque ad eruditionem, ingenii que
 & morum culturam spectantia , ani-
 mo occurrunt , magna quidem cum re-
 cordationis voluptate, sed & pari desi-
 derio. Felicem enim me putaverim,
 si vel semel in hac vitâ , quæ laudavi,

Musa-

DEDICATIO.

Musarum Themidosq; lumina & columnina,
 conjunctim videro; non videro saltem,
 sed & audivero. Salveant interim ista
corcula, ubi ubi sunt, & tu, Excellentissime,
vir, in primis.

Ad te tandem me recipio, SEILERE
 RE *spectatissime*, quem multum amare
 atque observare debco, quod eo affectu
 & favore prosequi me pergis, quem
 anno illo nupero, quo ædibus convi-
 ctuque tuo suavissime pariter atque uti-
 lissimè fruebar, multis beneficiis decla-
 rasti. Grata mihi ea fuere & sunt benefi-
 cia: sed non tam clara erit mea salus,
 quàm pietas erit in referenda gratiâ
 jucunda, si modo referre gratiam po-
 tero. Quod quia nec tibi, nec reliquis,
 quos nominavi, *Patronis ac Fautoribus*
meis polliceri habeo: tenuitatis enim
 sum conscius meæ: hæc dedicatio si-
 gnum sit atque indicium publicum, me
 & vestra omnium beneficia æstimare, &
 vos hoc nomine amare ac diligentissi-
 mè colere. Vestrum jam est, *Viri ac*
Patroni Magni, hos commentariolos à

Majo.

DEDICATIO

Majori vestro, sereno vultu, benigno animo, suscipere, eundemq; porro vestris prothymiis recreare, vestris meritis juvare: ita vos nunquam non colet & venerabitur. Valet feliciter. Breslæ Nonis Martiis Anni clo 16 cxiix.

*Vestrarum Magn. & Ampl.
& Excellen.*

Observantissimus

ELIAS MAIOR VratisL.
in Gymnasio Patrio
Histor. Professor.

Ex

Ex Epistola
ANDREÆ DUDITI,
ad

Clarissimum virum Dn. D.
WENCESLAUM RAPHANUM Vratisl,
Physicum Oppaviensem.

*Qua est numero xxviii. in Epistolis Me-
dicinalibus à Laurentio Scholtzio
editis.*

BONE DEUS, quàm multa sunt in
naturæ thesauris condita, ad quæ
hebetata mentis nostræ acies pene-
trare nequit! *De Cometa* quàm mul-
ta, *Aristotelis* auctoritatem secuti,
blateramus passim; & tamen his die-
bus didici ex proximo, & qui hunc
antecessit, & *Aristotelem*, & qui eum
sequuntur, longè à scopo aberrasse.
Supra Lunam fuit uterq;: prior ille
proprio motu ab occidente in orien-
tem: hic contra signorum succes-
sionem, ab oriente in occidentem fere-
batur. Si ex fumosis exhalationibus
pro-

procreantur, quomodo illæ lunam, su-
perant, & coelos penetrant? si supra lunã
generantur: quomodo verum illud erit,
nihil ibi oriri, nihil interire? omnia esse aterna?
& tamen hæc duo *Φαινόμενα*, & *σίδος* illud
mirificum, quot ante hos octo annos osten-
sum nobis ad *Cassiopeam* fuit; & orta fue-
runt, cum antea nullis unquam sæculis
visa fuissent, & interierunt: aut certe ex
oculis nostris aliquò sublata sunt. Ubi
antea in abysso thesaurorum DEI latue-
runt? Non habeo, quid dicam cum hæc
considero, nisi illud:

O cæcas hominum mentes, o pectora cæca!

Quatibus in tenebris vita, quantisq; periculis

Degitur hoc ævi, quodcunq; est.

Ut autem mecum, certo credas hæc ita
se habere, ut affirmo; scias *δοκίμασι* de
monstratum esse à *Corn. Semma*, à *Mastu-*
no, & aliis: imprimis autem ab amicissi-
mo meo & doctissimo viro *Doctore Tad-*
deo Hagecio, minorem habuisse *σπίδα*,
quam ipsa luna. &c. *Pratislav*, XIX. *Januar.*
Ann. clō lo LXXXI.

Ex alia Epistola
EIVSDEM AD EUNDEM.

Quæ numero xxx, est, ibidem.

DE fulminibus magna sunt, quæ scribis, & sanè mihi multò terribiliora Cometis ipsis videntur: quorum ego eventus & significationes nondum eos esse perspicio, qui in illo meo scripto confutantur. Vides proxime lucentem, non siccitates attulisse, sed nimiam humiditatem potius. Pestem si ejus sobolem esse dices: quæram ex te, quo modo? ex aëris, inquis, putredine, aut potius ex putredine progenitis *μύσσοι*. Quid causæ est igitur, quod multis locis, ubi majores fuerunt pluvia, & aëris intemperies, quam in Bohemia; nulla tamen adhuc pestilentia sevit? Sed nolo hanc disputationem ingredi. &c. *Vra-
tislav, XXI, Aug. Anno dñi 16 LXXXII.*

ANDREÆ DUDITII

DE

COMETARUM

SIGNIFICATIONE

Commentariolus.

JOANNIS MI-
 CHAELIS BRUTI IN AN-
 DREÆ DUDITII V. C. COM-
 mentarium de Cometa, ad Ampliss-
 mum virum Nicolaum Mielecz-
 kium Palatinum, Podo-
 liensem.

PRÆFATIO.

H Dimus, Amplissime vir, tuo
 nomini inscriptum, *Andree*
Duditii, summi hominis, atq;
 eruditissimi, *de stella crinita*
Commentarium: quem ille elegantissima
 Epistola ad *Iohannem Cratonem* est com-
 plexus, hominem cum multis aliis sum-
 mæ necessitudinis officiis illi conjun-
 ctum, tum omni genere doctrinæ recon-
 ditionis perpolitum, Multis verò nomi-
 nibus

nibus doctis hominibus expetendum, emittere, hoc tempore in lucem constituimus.

Nam & eo argumento est, ut multa doceat, quæ in primis conducant hominum vitæ, & iis est refertus luminibus orationis, atq; ornamentis, ut magna eadem cum voluptate doceat. Itaq; cum ad usum, qui est maximus legentibus futurus, accedat voluptas par, id quod paucis usu venire animadvertimus, & omnib. inscribendo propositum est, verè ille planè omne punctum tulisse videatur. Refutat enim vulgò mathematicorum vanitatem, qui magno populorum incommodo, nimis injusto præmio levissimæ rei, inanem gloriam, & divinitatis opinionem apud imperitam multitudinem venantur, iis prædicendis, quæ altè abdita in vastissimos divinæ mentis recessus obruit densa, & caliginosa nox. Qui quidem, tanquam parum malè cum hominibus agatur, quibus sunt tot incommoda objecta, quæ illis vitam infestam reddunt, fames, bellum, pestis, morborum

gravissimorum funesta cohors, certam rationem excogitarunt, qua metum impendentium malorum, ne quando miseris vacuum ullum tempus à doloris sensu sit, perpetuo, tristi cura anxii, torqueantur, ut non solum castigandi videantur vehementius, qui, quod certum munus unius Dei immortalis est, sibi sumere audeant prædicendi partes, quæ futura sint, sed crudeles immanesq; habendi, qui miseris angant expectatione futuri mali: quod quidem si eventurum necessario est, nullo cum compendio, certo animi angore antea norint, cum vitari, & præcaveri cognitum nulla ratione queat. Sin ex eorum genere est, quæ non male in Philosophorum Scholis *contingentia* appellantur, ne nosse quidem, Mathematico prædicente, possunt. Itaq; quod contendant, fore ex prævisis malis, ut se homines aut ad ea ferēda cōstantius, aut ad ea cavenda, & declinanda intentiore cura, animo comparent, totum hoc nihil est. Sive enim cum sapiente agitur, non ille ex Mathematici prædictione, sed ex certa

certa ratione rerum humanarum, nihil quod accidere homini possit, non sibi æquissimo animo ferendum existimat: siue cum uno è multis, quem nulla adjuvat rationis vis, multò eum minus adjuvari, mali prænotione, si modo demus ullam esse, credendum est. Nihil igitur sapienti novum, inexpectatum, improvisum, cum quæ evenire possint, omnia nõ secus, ac si præsentia adessent, habeat perspecta; ut nunquam imparatum offendant; in omni fortuna ita præparato animo, ut neq; eum secundæ res efferant altius, cum earum inconstantiam norit; neq; adversæ, mente dejectum præcipitem impellant; *æquè speret infestis, metuat secundis alteram sortem*: at ex infima plebe, institor, cerdo, idem sutor veteramentarius, pavida anus colu sibi in gynecæo victum parans, quid aliud commodi ex famis prænotione refert, quàm ad cætera mala, quibus jactat squalorem, sordes, egestatem, tristem futuri mali accessionem, cum in summa etiam vilitate annonæ, dies, noctesq; nendo, aut glomerando,

do, nihil præter famem quærat, qua fessa labore prandium condiat, aut coenam? Ergo tanquam gladius anceps, eandem, & præsentis mali sensus torquet, cujus depellendi nulla certa ratio est, & imminentis metus, cum nulla interea sit virtus, in tam imbecillo animo, quæ lenire metu perculsum animum, & tanquam hostem infestissimum, dejicere semel loco potitum dolorem queat. Nam ejus est in vivendo perpetua mors, cui genethliacus, ex certo coeli positu, tanquã consulenti Apollinem Delphicum, aut naufragio, aut ictu fulminis, aut casu excello loco, aut veneno, aut ferro, sollicito de vitæ eventu periturum respondet. Sive enim amnis trajiciendus, sive ascendendus mons, sive gravis tempesta, terra, mari, domi, foris, opaco, aprico loco, obeunda, miserimus omnium hominum, sibi adesse vitæ diem supremum putat: non exteros solum, sed domi suos, uxorem, liberos, parentes, amicitia sibi, ac propinquitate conjunctos homines, tanquam per eos inimica fors, fato in-

exorabili aperiat viam, suspectos sibi habendos existimans. Ac cum est semper animorum crudelis carnifex metus, tum est multò immanior, cum, quæ in uno sapiente viget, ratio non adest quæ doceat, quid verè timendum, à quibus rebus cavendum declinandumq; sit; quod imperiti homines haud facile noverunt. Ita, ne mediocriter quidem prudens, ejus sibi fortunam invidendam existimat, qui in summo fastigio omnium rerum habeat, quod certa adductus ratione pertimescat. Quam enim verè illa, & scite dicta à summo Poëta, de beato homine, cujus personam ne horæ quidem momentum potuit privatus sustinere?

*Distriētus ensis, cui semper impia
cervice pendet, non Sicula dapes
dulcem elaborabunt saporem.
Non avium, citharæq; cantus
somnia reducent:*

Quid agat imbecilla ea mulier, cui, tamquam ex tripode fatidica anus, barbatus nescio quis ex trivio sapientis personam

ementitus, ad arma euntes reges, bellorum incendiis terrarum orbem, conflagraturum, annonæ caritatem de loco superiore canat, cum illi gravius fames metuenda sit, quam Dionysio Tyrannidis exactor. Quam temerè autem iis fidem multitudo habeat, atq; adeo, cum eam ab his maxime ratio abducit, multa documento sunt, quæ prodigiosa, falsa, portentosa ita serio evenisse credit, ut iis contraria suadenti, & quæ maxime rationi consentanea sint, haud credat, sæpe exitium afferat; id quod & aliis accidit, majorum memoria, optimè de rebus hominum meritis, & Socrati olim, uni post natos homines, omnium sapientissimo: ut qui hac nos peste liberare aggrediatur, quæ quo nos facilius fallat, religionis sæpe personam sumit, ei non secus, atq; *Herculi malorum depulsori*, aut *Iovi liberatori*, habendi divini honores, erigendæ aræ, sacerdotes, flamines, instituenda sacra anniversaria sint, quæ quidē, (si hoc modo de homine dici fas est) caste ac religiosè posteritas colat. Quæ
 glo-

gloria non ob id solum *Duditio* debetur, quod aliquando id agere cum paucis animam induxerit, sed quod adversus multorum consensum id agere, sed quod id agere eo tempore, cum docti homines scriptis multis editis adversus optimam causam, insitum hominibus errorem animis, cum nulla alia ratione liceret, tueri auctoritate haud sint veriti, quæ imperitis pro ratione est. Quos quidem ita facile *Duditius* patitur suo ingenio morigerari, ut eorum in se injustum odium deprecetur, quibus liceat, nulla sua offensione, quam malint sententiam tueri, quam malint oppugnare. Nam si quid inesse aculei in illius oratione videatur, à quo ne ipsi quidem nobis temperare potuimus, id totum eorum nequitiae, & petulantiae refutandæ est, qui imperitorum animos mendaciis multis circumveniando, hinc pravitate ingenii, hinc multitudinis errore, ad injustum, atq; impium quæstum abutuntur: quorum per omnia fora circumversantium, & magnus semper numerus fuit, & nunc
maxi-

maximus est. Ita cum multa alia sunt in
Duditis, quorum singula, ut cætera absint,
 dignum eum immortalitate reddunt,
 tum unum est, quod in eo etiam, in quo
 omnia sint summa, majore cum laude
 excellat, quod & de tota hac ratione sen-
 tit præclare, & quæ præclare sentit, ita
 persequitur dulci, atq; æquabili stilo, ut
 non res magis de quibus scribit, cum
 haustæ sint e reconditioribus sapientiæ
 fontibus, eruditione summa, divina vi
 ingenii; sint orationi ornamento, quam
 oratio rebus. Cum verò hæc de divina-
 tione opinio, a primis annis altè infixâ
 animo, vix tolli ullâ ratione queat, ita eam
 placide, ac sine ullo sensu evellit, ut non
 extorqueat vi, non rapiat invitum, sed
 trahat volentem quo velit, & sua sponte
 sequentem, ubi ea legat, quibus suscepit
 tam vanam superstitionem, ex homi-
 num coetu ac societate profligandam.
 Cujus hominis positi in amplissimo di-
 gnitatis gradu, nemo unquam magis hu-
 manitatem summam, comitatem, ama-
 biles mores, sermonis suavitatem admi-
 raturus

ratus est, quam ego hoc tempore, cum se, tamquam in portum tutissimum, ad privatæ vitæ otium recepit, animi magnitudinem ijs contemnendis, sine quibus, multis est vita invisa. Quam virtutem tantam illa consequuntur, quæ esse sine summa virtute haud possunt: Concors domus, matrona lectissima, in qua junctæ admirabili nexu, nobilitas, quæ est summa, morum elegantiam parem, elegantia morum nobilitatem ornat, liberi in spem suscepti patriæ virtutis consequendæ, castissima educatio, quæ excolat ingenii vim cum spe uberis proven-tus. Iam illa majora, in tranquillissimo otio semper vegeta mens, semper agens, & moliens aliquid, legendo, commen-tando, scribendo multa præclare: ut qua-si ex benè subacto & culto agro, ex ani-mo hinc confirmato usu rerum maxima-rum, hinc instructo ingenuis artibus, ii fructus in lucem proferantur, quorum copia, & suavitate, ad veram gloriam, & ad spem immortalitatis, animi alantur. Hinc in animi remissione voluptas quæ-dam

dam amabilis, quæ nunquam delectat, nisi cum est cum innocentia conjuncta: quæ eadem tamen, & robori alendo, & tuendę valetudini conducit: lustrare agrum; obire villas; nunc piscationi, nunc venationi operam dare; nihil agere nonnunquam, in quo plurimum tamen agi videatur; laboris intermissionem voluptas consequatur; voluptatem usus, animus vegetior ad studia graviora efficiatur. In quibus qui ita versatur *Duditii* exemplo, ut procul ab hominum frequentia, multa habeat, quæ expensa vitę hominum ferat, cujus rei causa memorat se hominem natum; is verè vixisse, verè hominis munere in vivendo functus, in otio idem nunquam feriatus egisse, verè beatę vitę dulcem fructum, & suavem retulisse videatur. Etsi verò facit *Duditii* insignis moderatio, ut immensas animi, & naturę divitias, quibus affluit totus, minus agnoscat, minusq; ob id sibi placeat, quia in re habent multi vitę fructum constitutum; alit tamen, rectissimum animi judicium, unde hæc
laus

laus manat, solida voluptas; ut ea, quibus fruatur, etiamsi aliorum iudicio sint summa, & vero merito illa quidem, præ iis tamen quæ sibi expetenda ducit, haud magni sibi facienda existimet. Sed de *Duditio*, quando ejus laudes Epistolæ non sunt, alius erit dicendi locus. Qui quidem, ne hoc ipsum à nobis munus desideret, sua ipse virtute assequitur. Ut n. multa ejus exstant monumenta ingenii præclara, ita, id quod nos juvat sperare, plura in posterum exstabant. Ex quibus nunc elegantissimã, & doctissimã hanc eandẽ Epistolam *de Cometa*; ut statim ab initio sumus præfati, tuo nomini inscriptam, clarissimo, atq; amplissimo, edimus, non uno quidem nomine, & quod quanti tu *Duditii* scripta omnia facias, magnus illius ingenii æstimator, & quanti ille te, prædicator summus tuarum laudum, me non fugit: & quod hinc, tamquam per certum pignus, meæ in te voluntatis observantiæq; declarandę, summa mihi facultas datur: quę quidem tanti apud me est, quanti est apud omnes, de
tua

tua nobilitate, virtute, gravitate, constantia, magnitudine animi estimatio: ut cum iis sis ortus majoribus, de quorum gloria plurimum in posteritatem redundat, habeas tu cumulatè, quibus eorum gloriam augens, posteris vix ullam spem reliquam facias consequendarum tuarum laudum, superandarum adimas omnibus. Ac summæ quidem felicitatis fuit, ex eo te parente nasci, ex quo esset credendum, tantum te filium, quantum te nunc videmus, evasurum. Sed multo fuit majoris virtutis, efficere rectissimis animi studiis, ut, quocunq; te loco fortuna constituisset, majore tu loco ornamento esses, quam tibi locus, ad eum honoris gradum adnixus, tua virtute pervenires, qui summus haberetur. Ita, quod paucis contingit, id assecutus es, ut ad te ornandum, minimè nos confugere oporteat, ad majorum gloriam, quam imminuunt è posteris, qui non augent, & ne domestica fortuna, cum tanta sit, suspectas efficiat tuas laudes, præstat fortunæ tuæ amplitudine, multo major atq;

illustrior virtus: ut ad hominum famam
atq; existimationem comparandam mi-
nimè tibi assentatore opus sit: cujus vo-
ces, quò altius tollunt, eò quem efferunt,
deprimunt magis. Tanta verò est in sa-
piente homine animi elatio, & vis, quem
non tu jam quidem æmularis, sed expri-
mis vitæ constantia, ut, etiam si virtutis
sit justissimum præmium laus, rectè a-
gendi fructum, tamen multo majorem,
ex animi conscientia percipiat, ubi o-
mnium etiam cōscientiam fugiat, quam
ex cujusquam prædicatione, quantum-
vis gravis ejus auctoritas multis, fidesq;
sit. Quæ quidem tanta virtus, ut in te
conspiciatur, majore cum hominum ad-
miratione, facit illa incredibilis tua hu-
manitas; quæ quidem te haud immemo-
rem tuæ dignitatis, cum excelso loco in
se omnium oculos convertat, eò dimit-
tit, unde ipsi nos tanto infra tuam fortu-
nam constituti, vix attollere possumus;
ut & amore tuo summo nos complecti-
re, & facile idem patiaris, quando nos
cætera deficiunt, ad tuam gratiam nobis
adi

aditum, voluntate, animi studio, obser-
vantiaq; patefieri. Satis hæc in te multa
videri poterant, ut eum locum tuerere, in
quo te majorum gloria pariter, & tua vir-
tus collocasset: sed ne frustra illa in te
conspicerentur, cum eorum fructum, &
aliis multis, & patriæ deberes, natura tibi
in te ornando, augendoq; effusa, dicendi
facultatem est largita, ut & in privata vi-
ta agenda, & cum Reipub: tempora po-
stularent, in principum conventu, atq; in
Regum sanctiore consilio, suadendis iis,
quæ esse ex patriæ usu intelligeres, ab ex-
culto animo studio optimarum artium,
optima consilia, genus dicendi exquisi-
tum proferres ab ingenii ubere vena; ut
cum gravitas sententiarum cum copia
certaret, efficeret virtus par, ut nihil vel-
le posses, quod non Reip. conduceret; a-
nimos omnium in quam velles sententi-
am traheres, à qua velles, abduceres, de-
terreres. Itaq; cum apud alios regni or-
dines, tum apud regem maximum, & sa-
pientissimum tantus jam es, quantus
jam pridem, ut esse videreris, non prius
judia

judicio aliorum, quam tuo merito es af-
fecutus. Quæ cum ita sint, est cur mihi
merito gratulari debeam, cui licuerit,
eum mihi patronum adoptare, cujus au-
ctoritas subsidio; gratia, quæ est summa,
apud omnes mihi ornamento esset, gra-
tias tibi agere maximas, atq; immortales,
qui, quod nullo meo in te merito eram
afsecuturus, ut abs te impetrarem, pro-
penso illo tuo animo ad omnem benefi-
centiam, & liberalitatem, effecisti, qua
quidem te æquare paucos, antequam pate-
ris neminem. Valeas, amplissime vir, &
tua causa, & multorum adeò, patriæ in
primis, quæ in tua salute, atq; incolumi-
tate, plurimum habet præsidii constitu-
tum. Datum ex Arce Cracoviensi 10.
Calend, Septemb, M. D. LXXIX.

ANDREAS DUDITIVS

JOANNI CRATONI S.

Væris, Vir Clarissime, quid
de Cometarum significatione sentiam. Idem, Philosophus &
 Medicus præstantiss: SIMO-
 NIVS: idem, varia doctrina perpolitus
 ESROMVS RVDINGERVS: idem
 bonis artibus, jurisq; scientia eruditus
 IACOBVS MONAVIVS noster: idem
 amici quidam alii, à me postularunt. In-
 vidiosa magis, quam difficilis responsio
 est, in tanta opinionum variètatè: qui-
 bus docti homines in diversas partes di-
 strahuntur. Huc accedit, quod si quis
 non levibus rationibus, & quæ rationes,
 ut Galenus tuus scribit, superat, experi-
 entia adductus; à communi populariq;
 opinione sibi discedendum cenlet; is à
 super-

superstitiosis hominibus, & plus æquo timidis, in horrendum, gravissimumque crimen impietatis vocatur. Quorum videtur superstitio veteri illi Romanæ similis; quæ Cometem in Deorum numerum relatum, in templo Romæ coluit; Quare equidem tacere constitueram, & tuam potius sententiam exquirere; ad quam meam adjungerem. Non enim parum mihi cognita est pietas, atq; in omni doctrina ingenii, judiciiq; tui præstantia. Sed quoniam iterum abs te urgeor; ab aliis etiam sæpius; dicendum est aliquid, ut facilius sententia tua eliciatur. Etsi non sim nescius, quam variæ, quam pugnantes de Cometis veterum Philosophorum sententiæ fuerint, ut nondum ex abdita illa naturæ obscuritate planè evolvi ejus vis, ac natura potuerit; nos tamen communem, quæ eadem Aristotelis quoq; fuit, & qui eum magistrum sequuntur, opinionem, hoc loco, retinuimus. Quam tamen non satis esse certam, ut credam, non leves me causæ impellunt. & sane hæc tota de Meteoris

disputatio non satis habet firmitatis. Ac de Cometarum quidem generatione cōtra Aristotelem differuit *Marcellus Squarcialupus*, doctus & acutus Philosophus & Medicus. De Cometarum quidem essentia quid constitui certi potest? Viri certē docti, quos nostra ætas tulit, etiam ii, qui plus, quam ego fieri oportere contendo, Cometis tribuunt, quid omnino Cometa, vel ut Cicero vocat, Stella crinita, vel cincinnata sit, nondum satis statuere possunt. *Johan. Pratorius* meus, Noribergensis Reip. Mathematicus, & doctrina & bonitate singulari, quo ego in Mathematicis Magistro, domi meæ, aliquot annos usus sum, halitus e terræ visceribus elatorum esse, non dubitat affirmare; verum an accendantur & ardeant, id verò est, quod in primis dubitat. In quo *Appianum* celebrem Mathematicum sequutus est. Sic enim scribit: *De materia hujus Cometæ non ambigimus, quin fuerit moles vaporum terrestrium. Sed an halitus isti accensi fuerint, me item Appianus dubitare facit. Nam dum radios Cometarum diligenter obser-*

vasset;

vasset, & deprehendisset eos Solis ex adverso semper positos esse, non dubitavit affirmare, non omnes Cometas accensos esse, sed quandoq; esse, & exhalationem subtilem, non inflammata, sed lucentem à lumine Solis. cujusmodi existimat omnes eos fuisse, quos ipse observavit. Hæc ipsius opinio, si vera est, quemadmodum probabilis esse videtur, equidem ausim affirmare, hunc quoq; vaporem à Sole illuminatum fuisse potius, quam inflammatum. Nam & coma à Sole aversa erat, & lumē ipsum illuminationi similis, quam incendio. Hæc Prætorius. Ne Paulus quidē Fabricius Philosophus & Medicus, ac Cæsareus Mathematicus eximia doctrina, ac bonitate, atq; in hac disciplina longo usu excultus, Peripateticorum sententiam, quam supra attigi, prorsus probare videtur. Nam Senecam sequi mavult, quem ait affirmare Cometam esse stellam, initio à Deo cum alijs conditam, quem ille, ut suam declaret potentiam, suo tempore veluti prænuncians signum aliquod ostendat. Hieronymus Cardanus varia doctrina, & mirifico ingenio præditus vir, Mathematicus item celeberrimus, Co-

metam globum facit in coelo, qui á Sole illuminatus videtur, & dum radii trans- eunt, barbæ, aut caudæ effigiem formari. Hic igitur, inquit, in coelo, si ibi est, gene- ratio fieri potest: Si non admittatur, di- cere necesse est, quod & verius est, coc- lum esse sideribus pluribus, sed non ad- modum densis, plenum. quod cum aër siccescit, & attenuatur, vel etiam aliis ex causis, oculis nostris se subjicit. Nam quandoq; & Venus media die videtur, quam de novo genitam non esse satis constat. Idem, *Cardanus* paulo supra hunc locum, postquam scienter demon- strasset, quam altè vapores attolli pos- sint, sic concludit: *Satis constat locum, qui á Mediolani incola videri debet sub hyemali cir- culo, á terra distare plus quã decies altitudo va- porũ pertingat. Sed ibi Cometa videntur á nobis Igitur non sunt ex vaporibus: sed nec supra in æ- there, cum ibi non sit materia, quæ accendi possit.* Subjicit vir ille doctiss: alia quoque huc pertinentia. Atq; hæc quidẽ tres hi præ- stantissimi ætatis nostræ Mathematici de Cometa scribũt, ut alios multos præterea
vete-

veterū. Varietates opinionum quis enumeret? *Pythagoræi*, ut ex *Plutarcho Stobæi* collectanea habent, partim stellas faciūt Cometas^s, quæ non semper, sed certo tēporis ambitū appareant: partim visus nostros in Solem speculi more reflexos. *Anaxagoras* ac *Democritus* duarū, vel plurium stellarum cōcursum. quæ admodum speculis aliquot inter se oppositis nonnunquā aliquid stelle simile elucet. *Aristoteles*, exhalationis aridæ igneam congeriem. & Cometas quidem, cum illa validius incensa diutius durat, Stella quidem infra apparente, coma autem supra fulgente. barbata autē, cum contra stella quidem supra appareat, cōtra autē infra barbæ more. *Strato* dicebat, stellę lumen densa nube circumdatū, ut in lucernis appareat. *Heraclitus Ponticus* nubem sublimem, sublimi lumine illustratam; ac similē reddit causam barbatarum trabium, columnarum, ac similium, ut omnes fere Peripatetici, nobiū videlicet figuras. *Epigenes* credebatur Spiritum terreum incensum ac sublatū. *Boetius* aeris incensi visū. *Chaldei* sentiunt

alias quoq; stellas esse præter Planetas, quæ aliquandiu quidem lateant, quoniam longè sint a nobis remotæ; nonnunquam autem inferius delatæ appareant ita re exigente. Eas verò Cometas ab ijs vocari qui nesciant ipsos quoq; stellas esse; evanescere autem videri, cum in suam regionem, in ætheris profundum, veluti pisces in maris fundum referantur. *Alii* terrea quædam vento vel turbine in aerem ferri existimarunt, ibique incensa, & in ætheris vertiginem illapsa, cum universo ad tempus aliquod circumferri, donec igne consumpto evanescant. *Metrodorus* elici scintillas violenta Solis in nubem impressione. *Xenophanes* omnia id genus, compactum aliquid, aut motum esse nubium ignitarum.

Vides, mi Crato, quam varia, quam contraria summi Physici de Cometis philosophati sint? Non commemoro omnia. petat, qui volet, ex *Aristotele*, qui aliorum sententias sustulit; ex *Seneca*, qui & Aristotelis, & aliorum item opiniones refutavit; ex *Laertio*; ex aliis multis. Mihi sanc, in
tan-

tanta obscuritate, & multiplici opinionū varietate, cum res ipsa ignota etiamnum sit, non videtur vero esse simile, ut certū quidquam divinari, aut prædici possit. Quin hoc affirmo, etiam si constaret, quid Cometa sit, quam materiam, quam naturam habeat, non posse tamen ex ejus lumine vel boni quidquam, vel mali prænunciari. Quod non ita multo post ostendemus.

Qui Cometas propterea accendi in cælo dicunt, ut sint magnarum calamitatum, quæ nobis impendeant, prænunciæ quædam, atq; adeo causæ efficientes; eventus varios, & veterum testimonia Poetarum atq; historiarum in medium afferunt. Sunt etiam, qui ratiunculis quibusdam suis pugnant, ex naturali, si Diis placet, Philosophia & Medicina petitis. Atq; illi quidem *Lucani*, non ignobilis Poetæ versiculis nos territant, qui vocat, *Crinem timendi sideris, Et: Terris mutantem regna Cometen.* Item *Claudiani*, *Nunquam cælo spectatum impune Cometen* affirmantis. Inducunt etiam *Poetarum principem*, qui

Iulij

Julii Cæsaris necem, præter alia prodigia, à Cometa quoq; notatam fuisse innuere videatur.

Non alias cælo ceciderunt plura sereno

Eulgura, nec diri toties arserè Cometæ.

Jovianus Pontanus quoq; eodem, quo cæteri Poetæ spiritu afflatus, vir alioquin, eximius in omni eleganti doctrina, in hunc modum cecinit:

Ventorum quoq; certa dabunt tibi signa Co-
meta,

Illi etiam belli motus, feraq; arma minantur,

Magnorum & clades populorum & funera

Regum.

& quæ ibi plura dicuntur. Nec lubet hîc alia testimonia recitare, & non necessariis tum Carminum, tum historiarum, exemplis Epistolam implere. Obvia sunt passim, nec tibi, ut alia hujus generis omnia, non probè cognita.

Ac primum quidem miror eos ad experientiam confugere: quæ tota ab adversaria parte stat, proque ea multò plura, & veriora, ne dicam omnia, testimonia dicit. At eventus persæpè prædictiones eorum cōprobat. Innumerabilia commemorari
pos-

possunt, quæ aut nullos habuerunt ejusmodi exitus, quales illi denunciarunt, aut prorsus contrarios. Quamvis hîc illud rectè dici potest, quod Cicero scitè admodum scribit: *Quis est qui totum diem jaculans, non aliquando collimet?* totas noctes dormimus, neque ulla ferè est, quæ non somniemus; & miramur, aliquando id, quod somniavimus, evadere? Quid divinatione ex avium volatu (ne superstitiosa alia multa divinationum genera enumerem) quid extispicio vanius? quid ridiculum magis fingi potuit? & tamen sæpè ea evenerunt, quæ ex vanissimis illis imperitæ multitudinis delusionibus prædicta sunt. Non pauci certè omnibus temporibus Cometæ arserunt, sine bellis, sine pestilentia, sine ullis Regum funeribus. Contra verò tum antea cta secula, jam inde ab orbe cõdito, tum patrũ nostrorũ, & nostra hæc ætas, funestas clades multas, & cõtinentia bella, atq; humano manãtes sanguine rivos, vidit: latètib. tamè interea, nec sese unquã in cõspectũ pferètib. Cometis. Hîc mihi venit in mentem *Julii Caesaris*

Scaligeri, cujus tu libros mirificis in coelum laudibus tollis: *Existimare*, inquit, à Cometa Regem interfici, riacula demeniæ est: tanto magis everti provinciam. Multi sunt à nobis Cometa visi, quos nulla unquam tota in Europa subsequuta est mortalium perniciës. Et multi clariss: viri suo fato functi sunt: multi eversi principatus, pessundate familiae illustrissimæ, sine ullo Cometae iudicio. Hæc ille: Sed quærendum ab istis hariolis est, memorabilem illam à *Thucydide* descriptam pestilentiam, tum ab *Hippocrate* aliam, item à *Galeno*, & aliis alias, & quam *Baccacius* item luculenter depingit; tum alias multas variis in locis crudeliter in omne animantium genus grassantes pestes; ac quatuor ab hinc annis Lithvanicam illam, & Polonicam, & Turcicam, & Pannonicam, & Germanicam quoque, qui præcursores Cometae denunciaverint? Multas certe easq; populosissimas provincias & olim sæpe, & per hos annos continuè, sæva pestilentia lues, nullo ardente Cometa exhausta, ac depopulata est. Reges, Principes, summi viri multi, sic reliquum
genus

genus omne, ut antea semper, ita hoc tempore, & in posterum quoq; dum pulcherrima hæc mundi machina stabit, si-ve aliquis flagret Cometa, si-ve nullus appareat, perpetua tamen fataliq; naturæ lege in dies, inque horas, & nascentur, & interibunt. Neq; hic præpotentium Regum, quam de plebe cujusvis, aut melior, aut deterior esse conditio potest.

*Pallida mors equo pulsit pede pauperum ta-
Regumq; turres. (Bernas,
Stat sua cuiq; dies.*

& ea lege omnes nati sumus, ut cum vitæ finis adest, naturæ, vel inviti, vel volentes, concedere necesse habeamus. Quæ cum à medicuntur, satis, opinor, apparet, ut nulla vis major admoveatur, omnia adversariorum tela, hoc exemplorum, quasi clypeo quodam objecta, ita excipi; ut irrito ictu sua sponte decidant, vel potius in ipsos infestos, atq; invementes se, repellantur.

Itaq; hunc ipsum Cometen, qui non ita pridem flagrare desit, & tam prodigiosus fingitur, longe alius, ut equidem,

spe-

spero, eventus consequetur; quam vulgò *infirmi isti Dei & natura consilarii* inflatis buccis, tanquam è tripode, vaticinantur. Quod si quo tamè casu bella aliqua, si pestis, si aliqua mala exoriantur, quis est vitæ communis rerumque humanarum tam insolens, atq; ignarus? quis consiliorum actionumque tantum parum acutus æstimator, qui vel levissima auditio-
ne acceperit ea, quæ ubique ferè gentium agitantur, ut ea ad Cometæ potius crines, aut barbam, aut caudam, ac remotas illas coelestes, universalesque, quam ad proximas, præsentisque causas referenda esse pertinaciter adhuc contendat? nisi eorum etiam bellorum, pestilentia, aliarumque calamitatum Cometen esse causam, temerè & sine ulla ratione nugetur; quæ calamitates multò ante humanum genus miserè afflixerunt, quam ullus in coelo Cometes existeret, aut ulla adhuc materia, vi siderum, ut loquuntur, in sublime hausta efferretur. Ne longè abieris, Veneta certè (in qua una urbe supra centum hominum

millia absumta dicuntur) aliarumque Italiae, Germaniae, Ungariae, Sarmatiae, Thraciae urbium, ante Cometen exorta pestilentia est, & ut multis jam locis defæviit, ita aliis quoque vicinis contagionem civitatibus communicavit. Itaque durat hodieque passim, ac, nisi Deus eam removerit, causæque, quibus hæc lues alitur, sublatae fuerint, durabit diutius, vicinosque populos immaniter funestabit. Vides me minus curiose vetera conquirere. Nam si id faciam, quis finis in tanta exemplorum copia reperiat? Ea igitur tantum, quæ ipsis oculis intuemur, strictim attingam.

Bellum Gallicum, luctuosum illud sane & miserabile, tum non minus cruentum *Belgicum*, jam aliquot ante Cometen, annis nobilissimas illas, opulentissimasque nationes afflixit, peneque jam exstinxit; necdum adhuc debellatum est. *Cyprum*, *Goletam*, *Tupetam*, nullo tanta mala præmonente Cometa, non ita pridem amisimus. *Ungaria* jam pridem
mise-

miserandum in modum vastata, ac prope jam deleta est, adducta certè est in extremum discrimen. *Livoniam* prope omnem proximè, idq; ante Cometæ exortum, Moscus occupavit: nunc reliquias persequitur. *Bellam Dacicum, Danicum* his annis, nuper etiam *Transylvanicum*, & ter intra hoc biennium repetitas in *Sarmatiam Scytharum excursiones*, depopulationes, vastationes, cædes ab eis illatas, & multa alia fæda, nefandaq; atrociter ab eis patrata, plurimorum oppidorum, pagorum, villarumque exustiones, quis, amabo te, Cometes antecessit? Abacta a feris istis, non jam hominibus, sed belluis, equorum, & aliarum pecudum incredibilis multitudo: puerorum verò, & puellarum, atque omnis ætatis, & ordinis miserabilium hominum ad trecenta millia, ut fama loquitur, in horribilem, foedamq; Turcarum servitutem abducta sunt. Sive ad cavenda, sive ad depellenda, sive etiam ad deprecanda hæc tanta mala, quæ præsignificare dicitur, Cometes in coelo fulget, digna sane fuerat hæc, quam

quam leviter attingi tantum, tam memorabilis calamitas, quam novus aliquis Cometes nobis præmonstraret. Quis fuit motus vel major, vel memorabilior; quod bellum tetrius illo, quod paucis ab hinc annis in Ungaria gestum est? cum *Solymanus Ottomannorum Regum potentissimus* quingentis hominum millibus Pannoniam complevisset? Munitissima illa, non solum harum regionum, sed universitiam Christiani orbis propugnacula, *Iula & Zigetum*, capta & excisa sunt, fortissimis propugnatoribus, ad interfectionem trucidatis; oppidis, vicisque incensis & everfis, abacta, pecudum more, in foedissimam servitutem, adolescentulorum, virginum, aliorumque omnis ætatis, omnis ordinis multitudine infelicitum mortalium infinita. Pone tibi ante oculos, quæ tum fuerit per Germaniam, Galliam, Italiam, alias provincias, armatorum hominum concursatio, dum Principes ad tuendos, non jam Ungariæ fines tantum, sed reliquum orbem Christianum (quem ille jam spe devoraverat,

ac, nisi admirabili Dei providentiâ subla-
tus fuisset: sed nolo graviora ominari)
magno studio se comparant; atque undi-
que maximi duces cum subsidiario mili-
te, ad *Divum Maximilianum Casarem* con-
fluunt. Hos tamen tantos tumultus,
hos tantos motus, hoc tam memorabile
bellum, tam magnas illas strages, & vasti-
tatem, ipsam deniq; formidolosi Chri-
stianis populis Tyranni mortem, quis re-
rum humanarum, bellorum item, & vitæ
necisq; Regum dispēsator, autor, & præ-
nuncius Cometes portendit? Mortuus
est non multò post Cypri everfor ac tri-
umphator *Solymani filius* & successor; is,
qui à nostris ad *Echinadas* navali pugna me-
morabili, nullo ante exorto Cometa,
gloriosè superatus est. mortuus item *Si-
gismundus Augustus*, *Sarmatiarum* Rex po-
tentissimus, cum uxore *Catharina Austria-
ca*, lectissima Regina: paucis antè annis
Divus Ferdinandus Casar, cujus pietas sum-
ma atque insignis sapientia extitit: tum
ab hinc fere biennium tanto patre di-
gnissimus filius *Divus Maximilianus Im-
perator*

perator Opt. Max. cujus nunquam satis obitum, pro illius divina virtute, deplorare possumus; Plurimi alii Principes in Europa, & alibi mortui sunt; in quibus aliquot Pont. Max. tum *Henricus Galliarum Rex* bellicosus, miserabili fato functus, & ejus filius *Franciscus II. Rex*, post hunc *Carolus item IX. Rex*, ejus frater. His pauci interjectis annis diem suum obierunt, nec tamen ullus fatidicum suum Iubar Cometes explicavit, quo his de rebus antè, quæ venirent mortales admonerentur. Proximè superioribus annis multa in *Zelandia & Hollandia* ab Oceano oppida absorpta sunt (nam hæc quoque Comētis accepta referunt) *Ferraria*, nobilissima urbs, ferè ab imis convulsa sedibus, & terræ labefactata motibus, penè tota cum magnificis, & sumptuosis illis Divorum templis, ac publicis aliis privatisque ædificiis corruit, & deformata est; nec tamen ullum tantorum monitorè Cometè vidimus. Sed hujus generis

mala penè innumerabilia ex veteri, & nostrorum temporum historia, in medium afferre, nullius propè negotii fuerit. Illinc sumat licet, si quis magno eorum studio tenetur; nobis hæc satis sint, quæ vel vidimus ipsi, vel videre potuimus.

Verum longius ab eo, quam initio constitueram, dum ostendere conor, si exemplis pugnandum sit, numero nos, & multorum insignium eventuum copia facile vincere. Quanquam nullum profus exemplum illorum servire instituto potest. Nam si propterea talia, quæ commemoravimus, mala, ad Cometen, tanquam ad causam suam referri oporteat, quod in illud aliquando tempus incidant, quo Cometes aliquis ardet, aut postquam deflagavit, consequantur: videndum est illis etiam atq; etiam, ne ad multas atque eas quidem perabsurdas consecutiones fenestram aperiant. Nam, ut alia omittam, efficitur sanè hoc modo, ut ejus, quod fit, aut paulo post sequitur, causam esse dicamus id, quod vel præsens est, vel non ita pridem antecessit. Sic

ortum, sic obitum Solis, sic fulgura, sic tonitrua, sic paelia, sic iridem, sic multa alia eorum, causam rerum omnium faciemus, quæ his intervallis ab hominibus suscipiuntur, & fiunt; atque adeò quæ eis præter expectationem, aut voluntatem accidunt. Febre aliquis corripitur, aut morbo alio, moritur etiam: alius ex alto cadit, aut cervicem ex equo delapsus frangit, dum tonat, aut fulgurat: num, propterea aut tonitru, aut fulgur, febris, aut eorum quæ diximus, malorum efficiens causa ponenda est? *Bochnæ* decem ab hinc diebus, ut ad me scribit *Philippus Talduccius*, nobilis Florentinus, prudens atque industrius vir, amicus meus, mulier quædam infantem dum lavat, audito extra domum alterius sui filioli fletu, accurrit prope, jaacentem puerum offendit. is, in cultellum, quem manu gerebat, incidit, seque ipse misellus transfixerat. mater dolore amens, recurrit ad infantem in alveolo relictum, hunc quoque submersum reperit. superveniens maritus, impotens sui uxorem corripit,

exberibusq; enecat. Quid multa? trium
 miserorum obitu conspecto, sceleris con-
 scientia, & charissimorum pignorum,
 commiseratione furens infelix pater la-
 queum collo induit. *O rem miserabilem!*
Cracovia sub idem tempus infelix item
 adolescens quidam hospitis sui uxorem,
 filiulam item & ancillam, nocte in tem-
 pesta, obtruncat: pecuniam, torques, &
 quæ potest, aufert, absente marito: qui
 discedens peregrè, istius fidei omnia cõ-
 mendaverat. Hoc tam immani scelere co-
 gnito, quæritur, tandem comprehenditur
 homo perditus, & in carcerem conjicitur:
 Quid multa? vivus ustulatur, forpi-
 cibus prius candētibus variè laceratus, &
 cultro longis per dorsum vulneribus à
 carnifice conscissus. Num est prodigio-
 forum funerum, tanti hujus sceleris, sup-
 plicii tã horrendi, causas ad Cometam re-
 feremus? Atq; hæc quidē nuper admodū
 evenerunt. Quæ cū hucusq; scripsissem,
 ecce tibi tertia noctis hora clamores sur-
 sum deorsumq; cursitantium ministrorū
 meorum ac strepitus repente exaudio,

abjicio calamum, exilio. omnes extinguendo incendio occupatos offendo, quod sensim ex coquinæ camino eruperat. Insanus sum profecto, si Cometen accusem, non coqui imprudentiam, qui nimis luculentum ignem accenderat; atq; ipsius adeò œconomi mei negligētiam, qui caminum non jusserit in tēpore purgari, atq; ex eo, incendii materiam, fuliginem detrahi. Et hæc quidem omnia Cometæ conflagrationē non multò post consequuta sunt. Iam si pax, si salubritas æris, ut plerunq; assolet, sequatur, si nulla præterea mala ejusmodi eveniunt, quæ minantur, si nullus etiam rex moriatur, non opinor nobis irascentur, si non jam dirum & interfectorem, sed saluferum, vitæque propugnatorem ac servatorem jure Cometen vocabimus. Ex quo quidem, si alia desint, vel solo, prospici potest, quam vanæ, quæ pugnantes inter se sint Genethliacorum prædictiones, quæ re & eventis refellantur. Dissidere autem ipsos inter se cōfirmat nuper emillum magni cujusdā

Astro.

Astrologi de hoc ipso Cometa vaticinium: qui prospera portendi scribit. *Benefit homini bono*, tum quod non territat nos variis calamitatum denunciationibus, ut alii, tum quod ostendit in redubia nihil esse firmitatis. Eadem igitur opera, & metu nos liberat, & vaticinationis hujus vanitatem demonstrat. Liber Italicè editus, & scriptor celebris est, *Annibal Raimundus Veronensis*. qui quidem in eo, ætatis fortasè vitio labitur, quod hujus luminis beneficio, & diuturniorem sibi lucis usuram, & secundam, nescio quam, fortunam promittit. quam equidem illi evenire opto aliunde. nam hinc quidem neutrum consequetur. sed sinamus exacta jam ætate senem inani spe deludi, & quali quali voluptate perfrui. Hæc cum ita se habeant, miror esse tamen aliquos, qui fidem Astrologis habendam, variisque eorum prædictionibus locum apud cordatos homines ullum relinquendum esse adhuc contendunt. Valeant, contrariisque inter se vaticinationibus pugnent, mutuisque

se,

se, suamq; istam fatidicam artem vulneribus conficiant, ac miseram tot aliis malis satis superq; vexatum popellum, tam vano impendentium calamitatum, metu exanimare desinant.

Cæterum quod ad *Poetarum terriculamenta*, & quorundam exempla historico-
rum attinet, abundè satis fuerit, si breviter ac nude respondeatur: Poetas, atque ipsos etiam historicos, ut multis aliis de rebus sæpenumero, sic de Cometarum quoq; prodigiis, ex vulgi, atq; imperitæ multitudinis opinione, populariter, non ex veritate, aut animi sententia scripsisse ea, quæ de Cometarum eventibus literis mandarunt. Quod si obstinatè negent Astrologi, & adhuc testimoniis, scriptorumque authoritatibus pugnare velint, næ illi non satis animadvertunt, in quas se angustias conjiciant. Causa certe turpiter cadent, si coram æquo judice litem faciant. Nam si huc provocant, nos contra pauculos Poetas, & historicos; qui tamen ut ostendi, ab eis non stant; gravissimorum Theologorum, Philosophorum, Medi-

Medicorum, aliorum etiam scriptorum, confertissimum agmen opponemus. Sed esto. senserint cum vulgo Poetæ, neq; aliter, quã cogitabãt, scripserint. Eorum ne nos authoritati cessuros existimant, qui toti in nugis, & fabellis versantur? quorũ si placita recipiantur, *Deus bone*, quæ monstrorum porteta opinionum stabilientur? Haruspicina, extispicia, somnia, visa, oracula, fatidicæ anus, & multæ aliæ veterum delirationes, regnum obtinebunt: jacebit vera Dei, & religionis cognitio, pietas Christiana omnis funditus evertetur, tum sensus ipse cõmunis, ac judicii ipsius vis omnis nobis eripietur. Itaq; minime nos illa movere debent, quæ sive hac, sive alia de re generis eiusdem, & a Poetis, & ab aliis, si qui sunt Poetarum similes, memoriæ prodita sunt: nisi cum ratione insanire malimus, quam pietatẽ, & doctorum hominum de rerum natura sententiam amplecti, superstitiosis anicularum & falsis imperitæ multitudinis opinionibus irretiti.

Quid igitur inquit, nihil ne penitus

eorum, quæ vulgo timentur, malorum Cometen nobis prænunciare, & frustra talem de coelo ignem ostendi putas? Ajo equidem, non magis à Cometarum incendiis bella, pestes, Regum interitus, & quæ sunt generis eiusdem portendi (multò vero minus effici) quam ab aliis impressionibus, & quæ multa, variaq; sæpè in aëre spectantur, phænomenis. Quid ita? quia eadem est Cometarum; ut vosmet ipsi vultis, Peripateticos in eo, & principem eorum Aristotelem sequuti; quæ aliarum in coelo flammarū, materia, eademq; efficiens causa: in manibus sunt libri Philosophorum, qui hæc ex naturæ latebris, sensuum ministerio, eruta ad rationis examen revocarunt, atq; horum nobis coelestium spectaculorū causas, scienter, quod ad ejus fieri potuit, explicarunt *nihil debet esse in Philosophia, ut inquit Cicero, commentitiis fabellis loci.* Atq; hi, quos dico, Peripaterici Solis, aliorumque siderum insita vi, lumine, ac motu, intimos terræ recessus, aquarumque profunda permeantium, spi-

spiritus quosdam, sive fumos, sive halitus, sive mavis exhalationes elici ajunt; quæ calidæ, atque aridæ cum sint, atque ideo etiam levissimæ, sursum attollantur, in sublimemq; illum locum facile evolent. Hæc concipiendis ignibus apta materia cum sit, orbis coelestis agitatione, proximique ardore ignis (si tamen, ullus ibi ignis est) non magno negotio inflammatur. Variæ autem aliorum ignium species existunt, pro situs diversitate & materiæ cujusq; copia, aut paucitate. Hinc illa sæpe conspiciamus, de quibus *Poeta*:

Namq; volans liquidis in nubibus arsit a-
rundo,

Signavitq; viam flammis, tenuesq; recessit
Consumpta in vêtos. Et illud: Ceu sæpè reflexa
Transcurrunt, crinemq; volantia sidera du-
cunt Cælo.

Apud Philosophos reliquos plura etiam flammarum genera reperias, quam apud Aristotelem, qui quidem flammæ, trajectiones stellarum, faces, capras, ex eadem produci causâ, ac gradibus tantum,

tum, vel ut vulgo in Scholis loquuntur, intensione ac remissione: vel potius, ut ipse ait, τῷ μᾶλλον, καὶ ἧσσον, differre docet. Talem quoque Cometarum esse naturam volunt. Constant enim omnes ex calido & sicco terræ halitu, ut dictum est. Iam vero obijciuntur aspectui nostro multæ aliæ in coelo admirabilium ignium formæ, hiatus, fossæ, candelæ, titiones, trabes, dracones volantes, ignes perpendiculares, columnæ, gladii, lanceæ, lampades, jacula, clypei, turrets, naves, cruces, & gemini illi ignes qui *Cistoris* & *Pollucis* nomen obtinuerunt, tum arden-tes acies, & ignita arma, de quibus *Julius Obsequens*, & alii fusius differunt. Conspiciuntur fulgura quotannis cum terribili sonitu ac fragore, ut alia quoque naturæ miracula, quæ certè non minorem, quam Cometæ, admirationem, & metum incutiant. Quæ enim nox coelestium ignium spectaculis vacat? sed consuetudo nimirum, cum admiratione ipsa, ut dixi, pavorem quoque minuit, aut prorsus jam ademit. Quæ tamen omnia non minus
a na-

à naturalibus, & necessariis causis produci solent, quam Solis, & reliquorum siderum ortus atq; occasus, quàm eiusdem *Solis Lunæq; labores*, ut Poetæ loquuntur, quam interlunia, quam aliorum quoque Planetarum varii situs, atque ex cuiusvis cursu rotationeque diversæ positiones, quam alia sexcenta; aut, quod malo, quam nubes, quam pruina, quam pluvia, quàm nix, quam grando, quam tonitrua, quam fulgura, quam fulmina, quam Solis & Lunæ arcæ, quam geminati Soles, aut plures etiam, Lunæ item plures, vel ut Græci vocant, *παρῆλια καὶ ὀργασελιώαι*, quam iris, quam multa alia, quæ videmus à natura effici. ex quibus tamen nihil propemodum harioli isti vaticinantur. Præclare Seneca, Nemo, inquit, *usque adeo tardus & hebes, & demissus in terram est, ut ad divina non erigatur, ac tota mente consurgat, utique ubi novum aliquid de cælo miraculum fulsit. Nam quamdiu solita decurrunt, magnitudinem rerum consuetudo subducit. Ita enim compositi sumus, ut nos quotidiana, etiamsi admiratione digna*

digna sunt, transeant: contra minimarum quoque rerum, si insolita prodierunt, spectaculum dulce fiat. Hic itaque cœtus astrorum, quibus immensi corporis pulchritudo distinguitur, populum non convocat, at cum aliquid ex more mutatum est, omnium vultus in cœlo est. Sol spectatorem, nisi cum deficit, non habet. & quæ sequuntur alia, lectu perjucunda: post addit quoq; Adeo naturale est, magis nova, quam magna mirari. Idem in Cometis fit, si rarus, & insolita figura ignis apparuit, nemo non scire, quid sit, cupit: & oblitus aliorum, de adventitio querit, ignarus utrum debeat mirari, an etiam timere. Non enim desunt, qui terreant, qui significationes ejus prædicent. Hactenus ille: Immutabili igitur, & statâ naturæ lege hæc fiunt, neq; eo eveniunt, quò inani mortales metu excrucient, aut (quod absurdus est) ut bellis, ut pestilentia, ut mille aliis horrendis malis nos misere divexent. Nempe raritas ipsius rei & nostra inscitia facit, ut meticulosorum superstitionique deditorum animi ad infaustas præfensiones potius, quam ipsius rei naturam indagandum sese convertant.

vertant. Cujus quidem, ut ante ostendimus, & ipsi confitentur, non, alia est, quam multarum aliarum coelestium flammarum materia. Rarius autem apparent crinitæ stellæ; quia ad eas inflammandas permagnam congeri materiæ vim, & copiam necesse est. Quo fit quoque, ut diuturniores sint, & multos sæpe menses ardere conspiciantur. id quod aliis ignibus non accidit, quorum non est tam copiosum pabulum. Cometæ autem tam diu durant, dum tota illa, in qua concepta inflammatio fovebatur, immensa materiæ vis, ac magnitudo exuratur, ac penitus absumatur. Fiunt autem ista, & dum natura, pulcherrimaq; hujus universitatis compages stabit, fient, suo quodam naturali ordine ac lege. Quid? quod nulla, ut jam dixi, nulla, inquam, sine ejusmodi spectaculis nox est, ac ne dies quidem ullus. Sed eorum nobis conspectum majus, splendidiusque Solis lumen eripit. Jam quod majores, minoresq; ignes existant, id fieri ostendimus; pro materiæ ex terra, atq; aquis elevatæ, proq;

proq; pinguium, & tenacium, varieque mixtarum exhalationum & quantitate, & qualitate. Quocirca ex superstitione, puerilique metu profecta est omnis hæc divinatio, non ex rei ipsius natura, non disciplina ulla, vel sacra, vel prophana: quæ quidem firmis ac veris nitatur fundamentis. Nam, ut sacra prius attingamus, quid est quæso uspiam in sacris literis memoriæ proditum, quod de coelo nos observare, atq; ex hujus generis inflammationibus, aut omnino ex astris hariolari, aut venturas vaticinari calamitates, aut prosperam promittere fortunam jubeat? Quin vetat nos ita insanire, gravi etiam addita comminatione, solus futurorum præscius, & author Deus: cujus in senatu quis sedit? quis arcanis ejus consiliis interfuit, ut quæ ventura sint longè antè, quam eveniant, enunciare queat? Prædici equidem ea non nego posse, quæ Physicè eveniunt, neq; aliter se habere, naturæ lege possunt, ut stellarum ortus, & obitus, ut Solis & Lunæ eclipses, ut ipsas quoq; aliquando Come-

tarum inflammationes. Quo magis etiã
 intelligas, nõ ut signa, multò vero minus
 ut calamitatũ causæ sint, Cometas à Deo
 suspēdi ex alto; sed ut alia, de quibus jam
 diximus, incendia naturali quodam ordi-
 ne, ac ratione identidem existere. Hinc li-
 teris proditum est, *Thaletem*, aut nescio
 quem alium, Cometæ ortum multo ante
 prænuñciassē. Patrum certè memoria, &
 nostra adeo memoria *Appianus* Ingolsta-
 diensiu Mathematicus; quem supra nõ-
 minavi, unò atq; altero, nisi fallor, anno,
 antequã oriretur, Cometẽ visum iri præ-
 dixit. Jam si ex naturalibus causis Come-
 tarũ quoq; ortus prænuñciantur; natura-
 les certè ignes, non portenta esse, fatean-
 tur necesse est. Portenta n. contra omnẽ
 naturæ vim, præterq; omnẽ ejus cursum
 atq; ordinẽ existunt, & à Deo, ob graves
 aliquas causas mortalibus objiciuntur.
 Quod ipsum cum evenire debet, aut Pro-
 phetarum, aut angelorum monitu homi-
 nes ante ad eorum expectatõnẽ excitantur.
 Sic in sacris historiis aliqua portenta
 memorantur; sed quæ ante prædicta fue-
 rant.

rant. De Comētis quid ejusmodi memoria mandatū fuit usquā in sacra historia Naturalia igitur prodigiosam essentiam non habent, nec vires, neq; effectus. Quo fit, ut ea, quæ ad hominū voluntates, cōsilia, actiones pertinent, & aliunde pendēt; quæve ad prosperam, vel advertam fortunam, ad opes, ad honores, ad privatas vel publicas calamitates spectant. ea, inquam, omnia, potius vi, rerumq; usu, ac solerti conjectura comprehendi, quā ex mēteoris aut astris denunciari posse perspicuum videatur. Quin hoc obiter addo, si quod portentū sive in terra, sive in cœlo nobis offeratur, inusitata ac profus nova aliqua specie: quod nullus unquam mortalium antea viderit, quodque omnem intelligentiam, captumque nostrum superet; ne ex eo quidem homines, vel boni, vel mali quidquam, nisi casu, & temere, atq; ut Philotophus loquitur ex accidenti, vaticinari posse. Nam est *nescia mens hominum fati, sortisque futuræ* inquit ille; neque ulla humana ingenii & doctrinæ vi prævideri futura certo

possunt, nisi ab eo, quem forte DEUS peculiariter fatidico hoc spiritu afflaverit; & ut de sacris vatibus legimus, arcana aliqua patefecerit, de quibus humanum genus admoneri velit. Quæ cum ita se habeant, non equidem ante fanaticis istis Cometarum cultoribus fidem adjungam, quam se divinæ voluntatis, & consiliorum participes factos, & ad æterna illa, atque, ut Paulus scribit, *imperscrutabilia Dei judicia* admissos fuisse demonstrent. Ostendât igitur prius, si credi sibi volunt, unde didicerint iratum nobis Deum, hoc tam singulare, portentosumque iræ suæ signum de coelo suspendisse; quod idem magnorum etiam suppliciorum, quibus humanum genus afflictu- rus, & perditurus sit, causam in se contineat. Quis angelus, hæc tanta eos arcana docuit? Peccata, inquiunt, populi indicio sunt, Deum iratum esse. Non igitur Cometæ, sed peccata Deum irasci significant. At iræ Dei gravioris signa sunt Cometæ: quia peccata etiam gravia sunt. Quæ ætas amabo te, quæ natio, quis po-
 pu-

pulus, quis fuit, aut est mortalis unquam liber à peccatis? semper igitur iratum, nunquam placatum Deum tibi finges? nunquamnè tanta ista ejus ira defervescet? at populi nunquam peccare & variis se inquinare sceleribus desinent. Quare nullus erit Cometarum finis, totum semper coelum incendiis ardere necesse erit. *Non ex Cometis, o bone, discimus quid sequi, quid fugere debeamus. non in caelo; sed in sacris literis nos spectare & discere Deus voluit, quid cum suis mandatis congruat, quid repugnet; quid eum offendat, quid probet, quas pœnas sceleribus nostris, quæ rectè factis præmia constituerit.* Verum longius quam institueram, evagatur oratio, dum ostendere conor, neque ex natura, & constitutione Cometæ, neque ex ullius verè disciplinæ fundamentis, neque eventis, neque Dei patetificatione id evinci posse, quod homines leves, & stulti omnibus persuasum esse volunt. Atque hic quidem non graves, doctos, pios homines, qui suo se pede metiuntur, intelligere me putes velim: quos ego colo, & amo, & libenter

lugubrationibus eorum, nec sine voluptate utor: sed ad eos mea pertinet oratio, qui, ut est apud veterem Poetam Ennium,

*Non sunt aut scientia, aut arte divini,
Sed superstitiosi vates, impudentesq; harioli,
Aut inertes, aut insani, aut quib. egestas imperat.
Qui sibi feniā non sapiunt, alteri monstrāt viā.
Quibus divitias pollicētur, ab iis drachmam ipsi
petunt.*

*De his divitiis sibi deducant drachmam, reddāt
cetera.*

Horum sane levitatem Plato ut Plotinus docet, indicavit, cum eos corporib. exutos, post obitum, in aves trāsmigrare ait. eam fortassis ob causam, quod vivi etiā, animis in aere volitarent, ut Comicus loquitur, ἀσεβασίονες curiosè ea inquirerent in rebus sublimibus, quæ falso ibi se reperisse in vulgus spargerent. Quæ causa videtur fuisse ut, quod Astrologi Alexandriae pendebant, *stultorum tributum* vocari sit solitum. Sic enim est apud Suidam. Sed redeo: nulla igitur in Cometis tantorum malorum, vel signi, vel causæ inest

est necessitas, ac ne veri quidem similitudo ulla. Itaque vana & superstitiosa omnis ex eis est hariolatio. Atqui alia si neges, dicet aliquis, hoc saltem concedes, quod Philosophi, quod Aristoteles ipse docet, ventos, atque aeris siccitatem a Cometis effici, nego efficere: Indicant tantum, & signi, non causæ, vim habent. quin quoniam ex fumosis habitib. fiunt, qui sicci sunt, siccitatis effectus non causas dici oportere, perspicuum est. Quod Aratus quoque indicare videtur, cum ait:

Namq; parit multos tempestas sicca Cometas,
 neque enim Cometæ ante existunt, ut ostensum est, quam elata e terra siccæ exhalationes aerem repleant, atq; in altû attrahantur. neq; ad unius tantum Cometæ flammam ventos & siccitates consequi, sed si crebri, & plures appareant, Aristot. docet. In eandem sententiam Aratus quoque cecinit, ut Cicero interpretatur:

At si contigerit plures ardere Cometas,
Invalidas segetes torrebit sicciior aer.

Iuvat

Iuvat reliquos etiam versus adscribere, quibus ille generationem eorum scitè complexus est.

*Nam quæ prorumpunt natura legibus ultro
Spiramenta soli, si justus defuit humor,*

Arida per cælum surgentia desuper altè

Ignescunt flammis, mundiq; expulsa calore

Excutiunt terras, & crebro crine rubescunt,

Vides, doctissime Crato, plures esse Cometas oportere, qui ventos atque aeris siccitates, non jam efficiant, ut ipsi volunt, sed, ut ego ajo, denuncient? idque nulloplerunq; eventu. Et isti tamen ex uno Cometa nobis, non flatus, non siccitates, sed bella, pestes, alias maximas calamitates de coelo deducunt. At aeris constitutio, & vis corpora nostra afficit? afficiat sanè, & tota suo arbitrato fingat, & refingat; non tamen eâ re vincant ab aeris una siccitate diram illam luem invehî, atque ad arma furiali rabie capessenda populos concitari. Quin contra potius usu venit. Nam Philosophi & Medici docent absumi his ardoribus corruptos venenatosq; fumos, atq; aërem

rem ab illa labe , & inquinamentis quibusdam , quæ illi *μείωματα σπυρονομή* vocant, expurgari. Quam ad rem venti quoque magnam vim efferunt , aerem flatu suo commoventes, & si quæ fortè coaluerunt putria corpuscula disjicientes. Ex quo sanè efficitur contra, quam vates isti volunt , Cometen pestilentiaë causam tollere ; cujus in putredine sita est, ut multi censent, vis omnis. Nulla autem magis, quam sicca aeris constitutio, putredini adversatur. Et observatum sæpe fuit, quibus annis Cometæ fulserunt, eos maxime salubres fuisse. *Thomas Erastus*, magni vir ingenii, & doctrinaë præstantis duos annos 1556. & 1558. quibus Cometæ arserunt, apprimè salubres fuisse memorat, in brevi quidem illo, sed docto *de Cometis commentariolo*. Cujus ego viri sententiam ita probo , ut nulla fere in parte ab ea discedendum mihi existimem. Sed ut eò, unde digressus sum, redeam, *Hippocr. Medicina parens*, siccas aeris constitutiones salubriores, minusque lethiferas esse scribit. Constat enim

enim putredinis fomitem, ac fontem esse adversariam siccitati humiditatem. Quid? an illud non puerile ac plane ridiculum videtur? Eò ad bella, inquit, cōcitantur animi, quod aer æstuosus in corpus se nostrum sensim ingerit, insinuatq; artusq; omnes perreptat, sicque martiales quasi faces quasdam in ipsa cordis penetralia infert. hinc Spiritus inflammati mox æstuant; & sanguinem humanum sicut *scilicet*: hinc furore correpti mortales passim cædes spirant. hinc furialis illa bellandi libido exardescit: hinc studium illud tam vehemens,

*Ære ciere viros, Martemque accendere,
cantu.*

Ô delirationem incredibilem, ô ridiculam & futilem rationem; longè alia est bellorum causa. Inspice consilia, & actiones Principum, ac nationum, furores populorum considera, excute mores hominum, vitæque rationem omnem expende. refer oculos ad origines & causas bellorum civilium & externorū; quæ nullo adhuc Cometa lucente excitata fue-

fuerunt, ac vix sunt tandem multis cladi-
bus restincta; vel quæ adhuc ardent, &
non nisi cum totius Christiani orbis exi-
tio, si nobis Deus non adfuerit, deflagra-
bunt. Hæc qui secum repetet, videbit
certe nullo negotio longe aliam & inii-
&, progressions & exitus tantorum ma-
lorum esse causam, quam fumosos istos
Cometarum genitores terræ halitus, &
levem istam humoris biliosi, aut spiritus,
aut sanguinis exæstuationem. Magnis
plerunque consiliis, neque ita temere,
ut in umbra & pulvere Mathematico
ociose desidentes sibi somniant, & susci-
piuntur bella, & geruntur: neque fu-
ror ibi magis, quam ratio, & prudentia
imperat: præsertim ubi graves multo-
que usu rerum pollentes Senatores con-
silia sua conferunt. Neque omnes qui
arma tractant, neque Principes o-
mnes, qui bella gerunt, ita biliosi sunt
natura: & si sint aliqui, non ita magna
bilis est copia, quin temporis progressu
in magno belli apparatu defervescat.
Et sane quantumvis magnam bilis
vim

vim minore labore, atque impensis, addo etiam periculis detrahet quivis, quam ut necessarium sit ad arma concurrere. Sed non possum hîc præterire ea, quæ scite admodum in eandem sententiam *Erastus* scribit. *Quam felices, inquit, essent mortales, si a bile duntaxat in Principum corporibus coacervata, bella omnia orirentur. Pauculo enim rhabarbaro, aut rosarum succo totam hanc pestem extinguere posset prudens Medicus. Sic & ab hominum cervicibus tantum periculum averteretur, & immensis pariter sumptibus parceretur.* Addo ego: non omnes sua sponte, ac volentes, arma corripiunt. non pauci, invitissimi, suam aut dignitatem, aut ditionem propugnare coguntur. Id fere nobis ne longius exempla arcessantur, cum Turcis usu venit. Quod si Cometes belli causa est, cur non in omnibus eundem belligerandi ardorem studiumque excitat, ut omnes libentissimi, nemo invitus ad dimicationem descendat, biliosus præsertim? sunt, fateor, alii, quos non patriæ defensio, non publica salus, non aræ, non foci; sed avaritia,

ritia, odium, injuriæ, ambitio & infana falsæ gloriæ cupiditas; insatiabilis quædam habendi, & regnandi libido ad omnem audaciam impellit. Sed ne hi quidem sine magno consilio rem tantam aggredi, & gerere solent. neq; verò cum rei benè gerendæ locus est, diutius sibi cunctandum, & novam è coelo Cometæ alicujus expectandam lucem ducunt.

Nemo unquam bellum sine armis & copiis, raro sine pecunia, quæ *nervus belli* vocatur, gerere potuit. Num arma etiam, & divitias Cometes cum animo bellicoso confert? Iam si alterutrius exercitus tantam rationem ducit, ut ibi necessaria omnia ad rem ex sententia conficiendam suppeditet: Cur tam alteri parti iniquus est, ut eam & copiis, & viribus, & opibus, atque adeò sæpè etiam fortibus animis atq; audacia, victoria deniq; ipsa spoliet? An etiam perturbationibus Cometam distrahi censendum est, ut hos amore, illos odio sibi habendos, ob aliquam latentem causam, ducat? his fortitudinem & audaciam addat: illis igna-

viam,

viam, torporem, timiditatem injiciat? hōs
 bile ardentēs, bellicosos: illos phlegmate
 tardos, inertes, imbelles efficiat? O singu-
 larem Cometæ iniquitatem! Verum non
 lubet pueriles has nugas pluribus refu-
 tare. Hoc satis sit ostendisse, multa requi-
 ri ad gerenda bella, quorum in Cometæ
 causa, ut & belli ipsius, nisi a parum intel-
 ligentibus conferri non potest. Addo il-
 lud quoque, quod est a viris doctis fir-
 mīs: rationibus demonstratum: corpora
 nostra non a Cometarum solum crini-
 bus, aut barba, aut cauda, sed ne ab ipso
 quidem coelo aliter affici, quam insita il-
 lius natura patiatur. In animos vero
 ipsos atque adeo voluntates, consiliaque
 nostra, nihil juris, nihil potestatis, vel
 meteoris, vel coelo ipsi a natura, vel natu-
 re ipsius opifice Deo tributum fuisse: ho-
 minem autem, qui futura certo ac vere
 prænunciet, nisi instinctu inflatuque
 divino mirabiliter id fiat, non dubium
 esse, ut ante dictum est reperiri pror-
 sus neminem. Restat, ut pauca adhuc
 quædam *de Regum interitu* repetamus.

Quæso

Quæso cur reges magis eripiat Cometa, quam de plebe quemvis? an siderum, coelique vis atque aeris temperamentum ad Regum magis, quam tenuiorum hominum corpora pertinet? an ex aliis Regum, ex aliis item reliquorum hominum corpora, diversisq; elementis coaluerunt? an aliter concipiuntur, aliter in lucem exeunt? an alium ipsi aerem hauriunt? alius eis nimirum lucet Sol, alia sidera? Si vera sint hæc, quæ de crinitis fabulantur, næ miserrimi sunt Reges. quid Reges dico? ne homines quidē, sed trunci erunt aut caudices. quippe in eorum non corpora solū, verum etiam in ipsos quoq; animos, Cometa *merum mixtumque imperium* exercet, atq; adeo vitæ necisq; potestatem habet. At major, inquis, horum cura coelum tangit. Sacrarum quoque literarum monumentis proditū est, *cor Regis in manu DEI esse*. Verè. Sed quid hoc ad rem, qua de agimus? quid hinc efferunt? nihilo plus sanè, q̄ si ego itē, q̄ alibi scriptū quoq; est, *reponā: solē atq; bonis ac malis illucescere Dei*
velun.

voluntate. Verum utrumq; ridiculum sit hoc loco. Quod si libros adeas, ex quibus hæc detorquentur: si antecedentia, si consequentia, si totam deniq; orationis *οικονομίαν* consideres, statim intelligas id, quod dixi, nihil illa ad hoc nostrum argumentum pertinere. At enim delicatiores sunt Reges, & victus ratione utuntur ea, quæ idonea sit ad recipiendum Cometarum effectiones; contra autem promiscua multitudo robustior est, & crassis plerunq; cibis sese ingurgitat. Ludere diceres, & facetias studiose consectari, non serio agere urbanos homines; nisi vultu ad omnem severitatem composito, atq; elato supercilio *sesquipedalibus*, ut Poeta inquit, *verbis* hæc effutirent. Reges bene conditis, ac bonum succum procreantibus cibis miserè interire; *remiges vero*, ut tuus Scaliger inquit, & *fabros, & vitrarios, & messoros, allio, bulbis, cepullis, ulpicis, sale, vino, pipere, differctos, non mori; id vero in primis est admiratione dignum.* Sed heus tu, non omnes reges ita vivunt delicate, ut tu tibi opinionis errore fingis; neque
omnes

omnes iis cibis vescuntur, qui tantam primum in corporibus, deinde in ipsis quoq; eorum animis tempestatem concitent: neq; omnes uno, eodemq; sunt vel corporis habitu, vel partium temperamento. Quo fit, ut cunctos Reges, non una vis caloris, ac siccitatis possit attingere. Quin sunt aliqui frigida natura praediti; alii hanc sibi intemperiem accersunt, dum cruditates aggerunt; alii libidinosa, & voluptaria sibi vita malum procurant. aliqui jam senes etiam sunt. His omnibus non exitium, sed salutem adfert calida, & sicca aeris constitutio, quam Cometas efficere volunt. Nullum igitur a Cometa Regibus malum impendet; sed salus potius est expectanda. Sed sit sane ejusmodi princeps aliquis, qui non aliis cibis utatur, quam qui bilem augeant, qui que inductum a Cometa aeris vitare aestum nequeat; semper sub dio jacere, Solisq; se ardoribus excoquendum dare necesse habeat: huic certe febris & aurigo potius, quam belli studium imminet. Ut brevi concludam: nullus annus

F

est,

est, quo non alicubi Princeps aliquis aut nascatur, aut etiam moriatur, idque etiam nullo Cometa apparente. Quare nec sunt signa, nec causæ, eorum aut ortus, aut obitus. Id si fit tamen aliquando, lucente Cometa, temere fit, atque ex accidenti; perinde (ut magnus ille Casertæ Episcopus *Antonius Mirandulanus* scribit) *ac si aliquo lavante in balneo, coruscaret.* Fiunt hæc ex materiæ necessitate, nihil cœlo cum Imperatoribus & Regibus negotii est. Cœlum enim causa est universalis, quæ beneficio motus & luminis, omnia, quæ sunt in hoc mundo, multo discrimine, alterat & vegetat, nullam interea rerum ipsarum cognitionem habens. sed nolo omnia persequi. neque enim operæ precium est longiorem in re futili orationem consumere. & hæc quoque non dubito tibi lectu non fore jucunda. quæ ipsa profecto, cum ad rescribendum tibi calamum sumpsi, non fuit animus tam copiose examinare, atque utriusque nostrum ocio, tam intemperanter abuti, sed scribenti, ut fit, aliud ex alio incidat.

debat. Quæ cum perlegeris, fac ut intelligam, quid in primis improbes; nisi adhuc, quod nolim, non satis recte vales. Equidem in valetudine tua vehementer conturbor. Cæterum, quod ad *Erasti* (quæ ego virum, illius sanè merito, magnificatio) sententiam de putredine attinet, ea mihi nondum bene perspecta est. nec dum enim ejus hæc de re commentarios vidi. Quæ de illius morbo adscribis, vix credas quam me valdè perturbarent. legi quæ *Cardanus* de morbo, quem *vagnon* vocat, ante multos annos scripsit, multa congruunt. Tam multos certè flatus, qui totum corpus ita perreptant, ut cutem distendant, eamque à musculis etiam sejungant avellantque, caloris innati imbecillitas difficulter discutiet; in illa præsertim ætatis inclinatione. Sed confido tamen fore, ut vir vita dignissimus sanitatem recuperet. quod votis omnibus à DEO expecto. *Hieronymus Mercurialis* præstantissimi Philosophi, & Medici Patavini opinionem non probo. Si

nullam esse pestem affirmat, nisi cum ab aëre pestilentibus seminariis, putridisq; *μιάσματα* corrupto, atq; inquinato, humana corpora inficiuntur, lethalemque labem hauriunt, penitusque in viscera recipiunt. Pugnare item cum ratione videtur id, quod, nisi fallor, docet, non esse pestem illam, cum pauci extingvuntur, & non tota urbs, ac provincia aliqua integra funeribus repletur. Nam etiam sine aeris corruptione, etsi non ita passim, multi tamen possunt malignos humores cogere, qui putrefacti veram pestem in aliquo gignant, quæ deinde pestis particularis, contagione ad alios serpente pestem absolutā, & universam efficit. Morbi enim genus & vim, atque essentiam, non ægrorum, aut intereuntium multitudine aut paucitate (numerus enim substantiam non constituit) sed ipsius morbi proprietatibus perpetuisque causis aut effectibus metior. De qua re tota rectius equidem judicare possem, si tuos de putredine libros, quos jam ante 20. annos publicè literatis promissisti,

misisti, tandem aliquando videre possem. Quos quidem libros, ut non sine multorum, tui cupidorum, jactura nimis diu premis, ita Philosophiæ ac Medicinæ studiosi possunt à te, suo quodam jure efflagitare. Vale, meq; ut facis, ama.

Ex solitudine mea Pascoviana, apud
Moravos, pridie Kal. Mart.

M. D. LXXIIX,

THOMÆ ERASTI
DE
COMETARUM
SIGNIFICATIONIBUS

Sententia.

ONT

DE COMETA-
RUM SIGNIFICATIONIBUS
SENTENTIA THOMÆ ERASTI

Veris ac certis ex ipsa rei natura
petitis argumentis probata.

Maxima pars hominum à malè
sanis Astrologis, puto, persua-
sa, Cometarum apparitiones
ominosas esse, magnasque ca-
lamitates, præsertim verò bella, pestem,
annonæ caritatem, & Principum mortes,
naturaliter portendere censent. De qua
re, quid sentiendum sit, si absq; errore, &
ex certis fundamentis cognoscere volu-
mus, quid Cometa, & quæ eorum mate-
ria generatioq; sit, ponere primum o-
portet.

Philosophorum sententia est, Cometas nil esse aliud, quam calidam & siccam exhalationem supra regionem, in qua pluvia nasci solent, elatam, & à motu supremi aeris atq; ignis accensam. Hæc eadem materia pro diversitate regionis, figuræ, raritatis, densitatis, lentoris, crassitiei, multitudinis, &c. stellas transcurrentes, capras saltantes, dracones volantes, aliaq; ignita meteoraparit. Equidem *Aristoteles* aperte docet, inter stellarum trajectiones & Cometas nullum aliud, hac quidem in parte, discrimen existere, quam quod in illis materia in longum exposita tenuis admodum & dissipatu facilis est, & ob id ignem non retinet, sed simul ac ferè accensa est, extinguitur: in his autem ignem accensa propter crassitiem, & densitatem retinet. Sicut in pulvere bombardario, secundum longum sparso, cum ab uno capite flammam concepit, eadem celeriter ad alterum caput, nullibi consistens transcurrit, propter materiam inflammatu & dissipatuabilem: ita ferme

mè in discurrentibus stellis contingit. Cometæ materia multò crassior est, densior, copiosior, & magis lenta. Quo fit, ut aliquot sæpe mensibus ardeant. Utro-
rumque materia, Cometarum scilicet ac transvolantium siderum, expers non est naturæ, seu pinguitudinis sulfuræ aut bituminosæ: quod manifestè odor ignium de coelo in terram delapsorum probat. Rarius apparent Cometæ, quam discurrentia sidera, quia multam valde materiam esse oportet, ac in parte aliqua magis conglobatam sive densatam, ut sideris aliquam speciem repræsentet. Hæc de ortu eorum & materia.

Si jam Cometæ affumentur supra dictorum aliquid significare, omnino necessarium est, ut cum eo connexionem eandem habeant, quam signum habet cum re signata. Quî enim significare aliquid certi possit, si ejus re signum non sit? aut, quî signum erit rei certæ, si cum ea conjunctionem seu colligationem nullam habeat? Quod si ergo signa sunt, videndum est, qualia nam signa sint. Ete-

Etenim signorum *alia sunt Naturalia, alia artificiosa* : Nec extra hæc ulla reperiuntur. Quamobrem Cometas oportet statuere signa esse supra dictarum rerum, vel naturalia, vel artificiosa. Utrumq; si neges, signa quoque esse itidem negabis. *Naturalia signa* voco, quæ sua natura certi aliquid significant. *Artificialia* homino, quæ non quidem natura sua, sed ex pacto & convento aliquid denotant. *Naturalis signi* exemplum est fumus, itemque iris vespertina. Ille enim ignem, hæc dici sequentis serenitatem indicat. Plurimum enim dies postera est serena. Tale quoq; signum est rubens vespere coelum: quod ipsum quoq; sequentem diem serenum fore præindicat. *Artificiosi signi* exemplum est Lapis, quem Terminū appellamus. Est n. signum artificiosum distinctionis agrorum ex pacto, & convento hominum. Sic enim cōvenit inter eos, ut certo positus loco agrorum fines disterminet. Tale quoque signum est iris, non quidem ab hominibus, sed à Deo institutum : quo admo-

nemur, mundum porro aqua non esse perdendum. Sicut lapis ex natura sua non definit agros, sed ex hominum consensu, ita iris non ex propria sua natura, sed ex pacto, & promissione divina signum facta nobis est, mundi non amplius diluvio perituri. Sed de artificialibus signis postea, nunc de naturalibus agemus.

Si Cometa est signum naturale supra positarum rerum, necessarium est, ut vel sit causa rei significatae, vel ejusdem effectus, vel quiddam ab eadem illa causa profectum, à qua res significata itidem efficitur. Si quis ex eorum numero, qui docti videri volunt, Cometam facit naturalem causam bellorum, quæ consequentur, aut rerum aliarum similium, satis probat se inscientem esse. Quibus enim machinis efficiat vapor iste ardens, ut armis concurrant mortales ad mutuam cædem? difficile hic est, vel fingere aliquid verisimile. Attamen conati sunt aliqui modum exponere. Cometæ, inquit, de sententia *Aristotelis*, effi-

efficiunt aëris siccitatem & caliditatem. Ab hac constitutione corpora exsiccari, inflammari, & omninò graviter lædi oportet: maximè debiliora & delicatiora. Hinc ergo bella & morbi pestilentes suscitantur, Principumque mortes consequuntur. Etenim hi præ aliis delicatè vivunt, in otio degunt, victus ratione prava utuntur, & nec laboribus, nec aeris injuriis perferendis se assuefecerunt. Quocirca citius aliis patiuntur. Hinc bile in eis aucta, humoribusque inflammatis facile irritati excandescunt, & bella movent. Facile quoq; ægrotant, & pereunt ob eandem causam.

Ad bella quod attinet, vix puto quemquam inveniri, adeò vecordem, qui credat ob aeris siccitatem, & calorem sic augeribilem in principibus, ut bellica meditentur, classicumq; ob id canere jubeant. Primum enim facilius cavent sibi ab æstu, quam alii. Deinde plus coacervarunt crudorum, quam biliosorum humorum. Tertio non sine consilio bella inchoant. Non est autem necessarium, ut
qui

qui à consiliis sunt principibus, omnes eodem temperamento præditi sint. Deniq; non minus inter se privati, quam principes plus solito pugnarent. Quam porrò felices essent mortales, si à bile duntaxat in principum corporibus coacervata bella omnia orirentur? Pauculo enim Rhabarbaro, aut rosarum succo totam hanc pestem extinguere posset prudens Medicus. Sic & ab hominum cervicibus periculum tantum averteretur, & immensis pariter sumptibus parceretur. Rara certè bella, ne dicam nulla, oriuntur ex eo, quod corpora nostra calidiora & ficciora fiunt. Injuriam, invidia, odium, ambitio, dominandi libido, avaritia, & hujus generis aliæ cupiditates, bellorum causæ plerumq; fuerunt, sunt, ac in posterum erunt.

Quoniam ergo nemo existit, qui extra dictam rationem potuerit aliam excogitare aut fingere, qua probabiliter Cometas suscitare bella doceret, atq; hæc ipsa, quæ recitata fuit, nec verisimilis est, nec vera, manifestum est, eos bellorum
cau-

causas nullo modo esse posse. Non est n. imaginabile, quomodo vapor aut halitus per aerem fusus animos regum ad bella, quæ sine longa deliberatione, & exacta omnium circumstantiarum consideratione, vix unquam suscipiuntur, per se incitare valeat. Non enim qui irascitur, mox etiam bello aggredi alios solet.

Æque ridiculi sunt, qui causas interitus Principum eadem ratione ducti ponunt: licet multi ex Principibus vehementer sibi timeant, quoties Cometam apparere audiunt, aut vident. Constat principum corpora non magis ab aeris siccitate, & caliditate lædi, quam aliorum hominum. Nec minus convenit *Hippocratis* dictum principibus, quam plebeis, quo naturarum alias ad æstatem, alias ad hyemem, melius ac deterius habere affirmat. Notum est pleurosq; Principes in ocio vivere, crapulæque sic esse deditos, ut crudorum & frigidorum humorum plus colligant, quam calidiorum & siccorum, & proinde à calida, & sicca aeris constitutione multo
ma-

magis juvari, quã lædi eos oportet. Nulli etiam homines sunt, qui facilius quamlibet aeris intemperiem cavere possunt. Nulli certè minus à solibus torrentur, aut à frigoribus affliguntur: cum ædificiis, vestitu, rebus aliis incommoda aeris facile vitent. Denique factum est, siccas constitutiones, quas Cometarum apparitiones sequi concedunt, insalubres & mortiferas esse.

Etenim & perpetua omnium seculorum experientia, & ratio, & tum *Hippocratis*, tum præstantium omnium Medicorum autoritas, consensus, observatio, demonstrant, siccas aeris constitutiones, pluviosis seu humidis esse salubriores, ὑγιεινότερας καὶ ἡσυχον θανάτωδες, ut loquitur *Hippocrates*. Ut nota nunc dicam, annis 1556. & 1558. duo Cometæ exstiterunt, & uterq; annus calidus & siccus, maximeq; salubris fuit.

Si responset aliquis, non excedentem siccitatem, sed mediocrem salubrè esse, facilis omninò est responsio. Primum enim salubriores sunt sicciores intemperies

peries humidioribus, nisi prorsus ad summum usque ascenderint. Confert enim *Hippocrates* inter se non tantum mediocres, sed & vehementiores. Deinde nec in regionibus nostris, nec aliis in locis, quantum ex scriptis aliorum discere potui, immensa adeo siccitas unquam post Cometam sequuta est, quæ pestifera vel principibus, vel aliis fuisset. Quare nil aliud sunt hæ rationes, quam aniles fabulæ. Nec obstat, quod aliquando videtur Cometa pestem præindicare posse. Nam tunc, ut mox audiemus, non consequitur siccitas. Deinde non magis, imo multo minus, minitabitur Cometa mortem principibus, quam aliis cunctis. Etenim pestis non facile unquam initium sumit a Palatiis Regum, sed pauperum casulas, & sordida loca plerunque primo invadit: Quod & ratio demonstrat, & certa experientia comprobat: Fuga igitur sibi mature consulunt (quod factu ipsis facile est) & remediis opportunis noxium aerem magis arcent, & ab infectis

infectis minus contaminantur, dum aditum suspectis omnibus negant.

Sed quid hîc opus est verbis? consideremus proxima nobis. Anno 1558. Cometa nobis apparuit ultimus. Ab hoc tempore quot sunt mortui principes summi, quibus nullus præluxit Cometes? Primum *Carolus Imperator, Ferdinandus* ejus frater, & successor hujus filius *Maximilianus* Rex Poloniæ, Reges duo Galliæ, Rex Hispaniæ *Philippi* filius, Rex Scotiæ, si non fallor, Turcici imperatores duo, Rex Transylvaniæ, Papæ aliquot & Principes Itali, *Otto Henricus & Fridericus* Com: Palatini Elect: *Christophorus Friderici* filius, *Wolfgangus Bipontinus*, dux Wirtenbergensis, dux *Christophorus, Eberhardus* ejus filius, dux Saxonix *Ioh: Wilhelmus*, dux *Henricus* Brunsvvicensis, dux Megaloburgensis, dux Pomeraniæ *Barninus*, Elect. *Joachimus* Brandeburgensis, *Carolus & Philibertus* Marchiones Badenses, & alii, quorum nunc non recordor. Quot etiam apparuerunt Cometæ, cum aliquot annis post nullus sit mortuus Prin-

ceps illustriſ & clarus, cujus obitum videri potuerint ſignificaviſſe? quis non aperte videat, non minus accidere mortes Principum apparitionibus Cometarum, quam nobis accidit hoc vel illud cogitare poſt novam aut plenam Lunam?

Supra quoq; audivimus trajectiones ſtellarum eandem cum Cometis habere generationem, niſi quod iſtic materia, quam hic eſt paucior, rarior, tenuior. An igitur, quia ſtellæ diſcurrentes meteora ſunt minora, ſic portendere inferiorum hominum interitum dicemus, quomodo Cometas Principum extinctiones præmonſtrare ajunt? Si affirmabimus ridebimur: ſi negabimus, erga Naturam vel hic vel illic injurii ſumus. Similis ratio eſt aliorum quoq; ignium in aëre vel ſupremo vel imo orientium, ſi analogia fervetur. Cur ergo Cometis ſolis hanc prærogativã tribuunt? Quia, inquiunt, experientia docuit, calamitates ſequi. ſed eadem aut ſimiles cõſecutæ ſunt etiã res alias: & evenerunt eadem adeoq; majores, cum nihil tale præceſſiſſet.

Tenenda nobis hîc est regula certissima, non quicquid post aliud sequitur ab eo, quod præcessit, efficitur. Nisi enim ita esset, quicquid post plenilunium (exempli gratia) homines agunt, plenum Lunæ lumen perfecisset. Quod omnium, quæ fingi possunt, longè absurdissimum est dictu. Ostensum est dilucidè, Cometas non esse causas bellorum, & interitus gentium aut mutationis Regnorum, nec vim aliquam peculiarem obtinuisse necandi Principes. Clarè quoq; patet, eos neq; pestem neq; annonæ caritatem invehere, si verum est, quod isti ponunt, nempe siccitatem & æstum ab ipsis effici. Iam enim probatum est, à siccitate, in nostris præsertim regionibus, neq; pestē, neq; alios morbos perniciosos creari. Docuit etiam temporū omniū experiētia, sicciores annos apud nos fecundos potius, q̄ steriles existisse: q̄ proximè præcedētes 1556. & 1558. quib. duobus annis Cometæ duo arserunt, & 1575. ut reliquos prætereā, satis declarāt. Certo igitur certū est, Cometas non esse causas

effectrices naturales supra enumerato-
rum malorum.

Quod porro neq; effectiones quæ-
dam sint Cometæ jam sæpius comme-
moratarum calamitatum, patet. Qua ra-
tione enim Cometæ efficiant bellum,
principis alicujus mors, pestis &c. ima-
ginabile non est. Taceo, quod cum hypo-
thesi pugnat. Omnes enim ponunt
toties dicta mala post Cometæ sequi. At
effectus non præcedit causam. Qui contra
sentit, perinde facit atque is, qui homi-
nem quempiam neq; natum, neque con-
ceptum, ausit affirmare præclaras nescio
quas res gessisse. Talia dicenti re-
sponderis rectè, quod vulgo dicitur,
*Cæpra nondum peperit, & hædus tamen saltat
in sectis.*

Sed nec eadem potest Cometarum,
& enumeratorum malorum causa fingi.
Cometarum causa est copia siccæ exha-
lationis ad supremam usque aëris regio-
nem sublata: bellorum, mutationis im-
periorum, interitus urbium, & princi-
pum, causæ longè aliæ sunt, quod nesci-

re nullus potest. Exhalatio, quæ Cometis alimentum, & materiam præbet à calore tum siderum tum in terræ visceribus incluso generatur, atque in altum & sponte sua fertur, & à calore siderum attrahitur. Quæ si bellum creare debet, mille alias causas accidentales intervenire oportet.

Ergo cum Cometæ neq; causæ sint bellorum, interitus principum, excidii urbium aut gentium, aliarumque rerum talium, neq; effectiones, neq; ab eadem causa tum Cometæ, tum prædicta manarint unquam, impossibile est, ut talium rerum signa naturalia esse atq; dici possint. Quicquid enim naturaliter rem aliquam significat, id necessario est, vel causa ejus rei, vel effectus, vel eandem utrunq; causam habet: nec datur quarta connexio, qua res aliqua naturaliter à se aliud significare possit. Auster, exempli gratia, spirare incipiens signum est secuturæ pluriæ, quia causa ejus est. Fumus signum est ignis, quia ab igne producitur. Iris vesperi apparens si-

G 3

gnum

gnum est serenitatis, quia causa, quæ facit, ut iris vesperi appareat, eadem serenitatem quoq; inducit.

Quid ergo? inquit aliquis, an Cometa rei nullius naturalis causa est vel effectus? non inficior Cometas signa esse naturalia certarum rerum, sed nuper dictarum signa esse nego, adeoque pernegos & diversum nullis argumentis probari posse incunctanter affirmo. Ut autem quid significare naturaliter possint, perspiciatur, considerata est eorum natura. Sic enim intelligemus aerem halitibus plenum esse: Equidem Cometa non ex pauca expiratione, sicut alia quædam ignita meteora, nascitur. Quanto majores, diuturniores & splendidiores apparent, tanto plures halitus, & densiores in aere contineri oportet. Verisimile quoque est, infernè subinde alios ascendere, & accensam flammam alere: quod *Aristoteli* etiam visum est. Denique ambigi non potest, quin illa in aëre flamma, longè etiam distitos, & per aërè dispersos halitus undiq; ad se attrahat.

hat. Quî enim posset exhalatio tanto tempore ignem sustinere, si non continuè materiæ ex omnibus partib. aliquid accederet? Quocirca verum omninò est, Cometas indicare nobis aerem sicca & densa exspiratione refertum esse. Ergo vel absumitur hæc, quæ per aerem diffusa est, exhalatio, à flamma in parte ejus accensa, vel relinquitur. Consumi oportet, inquam, maximam ejus partem (si tota dissipari nequeat) hic, rariorem magis aeream fieri lentoreque, & pinguitudine spoliari. Quo factò, necesse est ventos, & siccitates consequi. Non enim in pluvias densari possunt hoc modo arefacti halitus. Quoties hoc fit, fit autem plerunque, ne dicam semper, dum siccitatis & ventorum signum est Cometa, quatenus horum causa est. Suo enim igne halitus absumens aerem purificat. Si verò aer à Cometæ flamma non repurgetur ab halitibus, nec sequens aeris cõstitutio eos dispulerit (sed fortassè etiam auxerit) facile putrescèt, & pestifera qualitate aerem contamina-

bunt, præsertim si multi interim de terra vapores surgant, vel pluvix frequentiores accedant. Cometa igitur, id est, pars halitus accensa (quæ plerunque discutitur) non est causa pestis, cū propriè loqui volumus, sed vapores & halitus alii per aerem diffusi, qui à Cometæ flamma absumpti non sunt. Ab eadem igitur causa tum Cometa tum pestis oriuntur, qua etiam ratione signum pestis dici potest. Certum est interim, rarissime admodum aerem post Cometæ extinctionem non puriorem esse, quam antea fuisset. Quomodo enim non esset purior, qui tanta ejusmodi halituum parte liberatus est, quanta tot cæli spatio ab igne consumi potuit? Quanto igitur Cometæ majores, & diuturniores, & lucidiores sunt, tanto majorem halituum copiam dissipant, aeremq; exactius purgant. Ab his quid præter siccitatem, & ventos expectare possis, equidem non video. Quare si post dissolutum Cometam pestis oritur, necessarium est, ut vel parvus admodum fuerit: vel brevi admo-

admodum tempore duraverit : & propter peregrini ac contrarii corporis accessionem intempestivè extinctus fuerit. Quod quia neq; vetustis temporibus, neq; nostra & patrum nostrorum ætate sæpius factum fuisse animadversum est, rectè *Arist.* & qui eum secuti sunt præstantissimi Philosophi & Medici affirmarunt, siccitatem, calorem, ventos, parere Cometas : nulla aliorum magis particularium eventuum mentione facta. Possè tamen pestem, vel alios graves morbos, & frugum corruptiones à Cometis indicari eo modo, qui dictus est, ratio ipsa docet. At tunc non ratione siccitatis, ut isti argumentabantur, pestis signum est, sed quia aerem impurum, propter celerem & immaturam extinctionem, purificatum non esse indicat.

Cometas naturalia signa non esse bellorum, everisionis imperiorum, interitus principum, &c. demonstratum est. Restat ergo, ut, an *artificiosa signa* sint rerum talium, breviter declaremus. Quid vocemus artificiale signum retro diximus.

mus. Sunt hæc signa duorum generum *humana & divina. De humanis* nihil est opus dicere, cum non sit in hominum potestate Cometas excitare, & in certa aliqua cœli parte collocare, ut certi eis aliquid ex pacto, & consensione significant, sicut terminum certo loco ad distinguendos fines ponere possunt. *Divina signa* duplicia iterum sunt. *Quædam* enim certam habent, & à DEO expressam significationem, *quædam* generalem notationem habent, specialem aut singularem, nullam. Ex horum ordine (ad quem monstra, prodigia, ostenta, & inusitate præterque communem naturæ cursum evenientia, pertinent fermè omnia) sunt Cometa. Horum signorum peculiarem indicationem nulla arte, nulla ratione, nulla methodo cognoscere possumus: sed ab illis solis intelligi, & prædici potest, quibus Deus patefecit. Est enim hæc artificialium signorum nature, ut non aliter quam ex pacto significant. Quare

hoc

hoc solum ex Cometarum apparitione discimus, nos à Deo excitari & moneri, ut uitam emendemus, peccatis resistamus, vera pœnitentia ad DEUM confugiamus. Significant enim uniuersim, & in genere iram Dei aduersus scelera nostra exardescere: licet speciatim non indicent, quo pœnarum genere, & quos potissimum castigare decreverit. Scio non defuturos (& ne nunc quidem defunt) qui bella jam pridem (ante natum scilicet Cometam) consultata & inchoata dicturi sunt à Cometa etiamnum fulgente significata. Sed qui prudentes sunt, & intelligentes, veritatem mendacio libenter præferent. Summa dictorum hæc est. Cometæ si sunt signa naturalia bellorum, ruinæ imperiorum, excidii urbium, interitus Principum, mutationis Religionum, &c. necessarium est, ut vel causæ jã dictarum rerum sint, vel effectus, vel à communi causa efficiantur. At nullū ex his de eis verè dici potest: quare nullo pacto naturalia prædictarum rerum

rerum signa censerī possunt. Quid naturaliter significare soleant ac possint, expositum simul fuit. Reliquum igitur est, ut sint signa artificiosa: non humana quidem, sed divina. Et cum ex eorum genere sint, quorum specialis significatio nobis à Deo revelata non est, generali significatione iræ Dei adversus peccata nostra accensæ contenti esse debemus. Quod si hoc pacto moniti resipiscemus, & ad Deum seriò convertemur, tum demum & iram Domini à nobis avertemus, & rectè sancteq; de hoc portento ratiocinatos nos fuisse perspiciemus. Veram hanc de Cometarum significationibus sententiam nostram veris certisq; argumentis ex ipsa rei natura petitis confirmatam, cum refelli non posse quidam videant, carpere nihilominus audent, quasi aliquid magnoperè huc pertinens omissum sit. Etenim Cometas ajunt talia præmonstrare, non insitis in natura sua viribus, sed adventitiis: ut signa sint quodam modo artificiosa potius, quam purè naturalia. Etenim accipe-

cipere eos potestatem certi aliquid præ-
 indicandi ab illo sidere, à quo materia
 illa attracta sit, & recta. Quam futilis sit
 hæc reprehensio, planum fiet ex dicen-
 dis: si cui ex antedictis non liquet. Re-
 prehensores isti perinde agunt, ac si cre-
 dere ipsis teneremur dictitantibus, o-
 mnes Cometas vel comam, vel barbam,
 vel caudam, certò alicui sideri vel stellæ
 facere: quo tamen falsius vix dici aliquid
 potest. Ersi enim hoc aliquando factum
 scribitur, plerunq; tamen Cometæ per se
 consistunt, à sidere nullo reguntur. Cum
 sideri comam faciunt, cum eodem mo-
 ventur, oriuntur, occidunt, circumagun-
 tur: cum per se consistunt, incerto ad-
 modum motu feruntur, sursum, deor-
 sum, antrorsum, retrorsum, ad latera, &c.
 Quod si in eo, qui etiamnum apparet, li-
 cet obscure (nondum enim ex toto ab-
 sumpta est eius materia) non viderunt,
 tolerabiles fortasse sint: si viderunt & dis-
 simulant, aperte maliciam suam produ-
 cunt. Falsum non minus est illud etiam, quod
 tanquam verum & confessum inscite
 sibi

sibi sumunt, sidus aut stellam aliquam, virtute hac præditam, ut præindicare mortem Principis alicujus (exempli causa) possit. Quod si illis daremus, nihilominus incertum maneret, an hanc suam virtutem per Cometam magis, quam per alia exereret. Quid enim habet Cometa; propter quod aëre ac meteoris aliis ignitis aptior & habilior censeretur ad recipiendum influxum hujus significationis? si materiam spectes, nihil invenies. Si flammam consideres, incasum hic quoq; laborabis.

Summatim repetam omnia, & finem faciam. Stellæ omnes sunt causæ universalissimæ, sed particularibus istis facultatibus præditæ non sunt. Si etiam talibus ornatae fuissent potestatibus, transfundere in res alias non possent: quod alibi argumentis insolubilibus demonstravimus. Halituum quoq; causæ non sunt sola sidera, sed multò magis calor in terræ visceribus conclusus, qui sic ferre subterranea movet, alterat, coquit, mutat, extenuat, in vaporem fimumq; ver-

vertit, quomodo calor animalium in visceribus infusus facit. Nec apta est exspiratio hæc de terra surgens, quæ significationes recipiat. Cum enim sit naturale corpus, supra naturam indicare nil potest, nisi à substantia intelligente ad id destinata cogitetur. Postremo certissimum est, plerosq; omnes Cometas, instar hujus, qui nondum est omninò dissolutus, sideri aut stellæ nulli appendi, sed tum suo, tum supremi aeris motu impetuq; ferri. Quocirca impossibile est, quod isti somniant, Cometas vires tales à certo sidere, à quo materia sursum tracta sit, mutuari. *Die 6. Januarii 78.*

FINIS.

ELIÆ

ELIÆ MAIORIS VRA-
TISLAVIENSIS

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ

ὅτι

ἕδεις κομήτης, ὅβις ἕκ ἀγα-
θὸν φέρει.

ELIÆ MAIORIS

ΠΑΡΑΔΟΞΟΝ

ὍΤΙ

ἔδεις κομήτης, ὅσας ἔκ ἀγα-
θὸν φέρει.

*E Pythagoræ Samii singulari sa-
pientia non Ovidii solùm, sed
totius vetustatis id judici-
um fuit, quod in Poëta illius
libro Transformationum ultimo legere est.*

Namq; is

- - - *licet cæli regione remotus*

Mente deos adiit; & quæ natura negabat

Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.

Ac ut sexcenta alia taceam, quis est, qui
nesciat, tanti fuisse habitas ipsius sen-
tentias, quas *Symbola* dixerunt, ut priscis
illis oraculorum instar celebrarentur? De
quibus quemadmodum videri possunt
authores præstantissimi, qui eadem sym-

H

bola

bola exposuerunt, *Plutarchus, Clemens Alexandrinus, Divus Hieronymus, Philo Iudæus, Erasmus Roterodamus, & Lilius Gregorius Gyralaus*: ita non possum facere, quin de *Cometarum significatione* ἑρμηνεύων, quod præscripsi, tractaturus, in ipso vestibulo, ex iis sententiis eam adducam, quæ maxime sit accommoda præsentis instituto. Quænam verò illa? λεωφόρον μὴ βαδίζεν, dixit *divinus ille senex*; quod si interpreteris, ista emerget oratio: *Per viam regiam ne vadito*. Mirabile præceptum, & propè ridiculum, si externum hunc verborum, ut sic dicam, corticem quis intueatur. Salubre verò mōnitum, & cum recondita quadam sapientia conjunctum, si ad ipsam sententiæ quasi medullam nos penetremus. Idem enim voluit *Pythagoras*, utendum esse in æstimandis rebus iudicio, nec ideo quid probandum aut rejiciendum, quòd vulgaris hominum opinio, idem vel probet, vel rejiciat; quin potius, si ab angusta illa veritatis semita vulgus exorbitet, & in latam errorum viam turpiter deflectat; absq; metu,

metu, absq; adulatione recedendum esse
ab eâ, quæ

tuta frequensq; licet sit via, crimen habet.

Nolite enim, ut divinis Scaligeri verbis hîc
dicam, existimare, quicquam esse pestilentius
humano generi, quam populares persuasiones;
quippe quæ & constantes animos interdum la-
befaētant, & simpliciores irretitos occupant
vana spe temeraria credulitatis. Ejusmo-
di verò opinionem (non enim priuser-
rorem) dicam, quàm id convicero ve-
rum esse, quod à communi sententia
est remotissimum) eam puto, quæ non
à promiscuâ tantum multitudine, sed
& à viris alias doctis ac sapientibus cre-
ditur, scribitur certè & dicitur, Cometa-
rum flammam non nisi DEI ira ardente,
accendi, proindeque tristia quæque por-
tendere, qualia sunt, magnorum Regum
Principumq; obitus, tumultus bellici, re-
gnorum everfio, religionis mutatio. Qui
quidem boni, ut arbitrò, viri, si tam pa-
tienter audire me velint de hoc genere
breviter, simpliciterq; disferentem, quàm

humaniter ego ipsis à mea mente dissentientibus ignosco; non nescius, verum, esse, quod ille dixit; *errorem in homine calumniari est toti mortalitati convicium facere*: efficiam profecto, ut vel se non - optimè hac in re sensisse, vel me de eadem re non - pessimè sentire, intelligant.

Atq; ut dilucidius appareat, quid in controversiâ sit, cum *de Cometarum significationibus* hîc agetur, repetenda est ex disputationibus meteorologicis signatorum, aut, ut quidam appellant, effectorum Comeræ distinctio. Id enim quod portendit vel generat cincinnata stella, aut naturæ rationibus est consentaneum, atq; ad ordinariam DEI vim pertinet; aut naturæ limites quasi transcendit, & ad superiorem quandam, eandemque extraordinariam Numinis potestatem refertur. *Quod prioris generis est, Physicum vocant, dicentes, Cometam siccitates, & aëris squalores, aëre terrâq; per fumos exsiccatis; ventos, ratione siccorum halituum in aërem sparsorum; sterilitates & famem, propter exustam terram; morbosq; tandem pestiferos, ob humidi radi-*

radicalis incensionem, portendere. Quod posterioris generis est, hyperphysicum appellant; quò pertinent ea mala, quæ supra commemoravimus, mortes Principum, bella, imperiorum translationes, alia. Quæ res quod naturali quadam ratione à Cometa dependeant, qui demonstrare conati sunt, næ illi non modo ex arena funiculum nexuerunt, sed & malam gratiam apud Scaligerum, at quantum virum, quamq; acrem & subtilem in dijudicandis talibus! inierunt. Relinquitur ergò si incommoda ista à crinitis sideribus præsignificantur, fieri id modo quodam, qui naturæ terminos, ut diximus, excedat. Duabus igitur portentorum velut clasibus constitutis, dicendum porro est, utro de genere in præsens disputare decreverimus. Ac quod siccitatem, quod ventos, quod cætera attinet, in quibus ille nexus, quem inter causam, & inter id, quod ex causa producitur, ipsa naturæ lex instituit, dari licet unq; posse putatur; non sumus ii, qui his de rebus litem ulli nunc moveamus. Regum vero funera,

urbium cadavera, regnorum ruinas, reliquaq; quæ his cognata sunt, qui Cometis quoquomodo assignant, ab eorum sententia prorsus *ex Aquætes*, quod ajunt, disfidemus: *hæc q; ipsi erit nostra Rhodus, hæc saltatio*, aut verius disputatio. De cujus disputationis modo etiam, sive, ut in Scholis nominamus, formâ, hîc quædam adjicerem, nisi tituli ipsius *oculiferum* de ea manifestò satis moneret. Est enim *ἠγάδοξον*, sive, quæ Ciceronis interpretatio est, *argumentum mirabile, & contra omnium opinionem*. Quæ vero opinio mortalium prope omnium animos ita invalit, atq; ea, qua

--- *nunquam spectatum impune Cometam arbitrantur?* Adeo enim invaluit hæc cogitatio, ut quodocunq; talem quampiam lampada in sublimi scintillare, vel videmus, vel audimus, nil nisi clades maximas, rerum cunctarum naufragia, animo plerique concipiamus, arbitantes nimirum, *Superos bellum adversus mortales decernere, cujus fecialis sit Cometes*. Ac istius trepidationis & formidinis causa est, nō

instructus aliquis naturæ, occultè veluti
monentis, has flammæ multum incom-
modorum importaturas sed animus mi-
nus rectè informatus. Quando enim à
prima usq; ætate de his ignibus nil aliud
nobis dicitur, nisi indices eos esse malo-
rum maximorum: quid mirum, si ad illo-
rum mentionem, magis verò ad conspe-
ctum, hoc contingat, quod in versu di-
citur;

Stat coma, mens horret, flet gena, dextra riget?
Tanta scilicet vis est eorum, quæ ab iis
annis, quibus intelligentia nostra uti
paulatim incepimus, mentibus impressa
sunt: disere, omnesq; artes demonstran-
di ac persuadendi adhibe; hærebunt illa,
nec facile ullis cedent rationibus. Sed
*ut errantium multitudo, quod dicitur, errori
non parit patrocinium:* ita sententia aliqua
non ideò vera est, quia plures, immò o-
mnes eam amplexantur. *Opinio enim non
efficit res;* ait subtilitatum præceptor Sca-
liger.

Sed his omis *αυγείορον* ipsum videamus, in quo probandum fuerit, Cometarū

ortus atq; apparentias humano generi salutares esse. Quæ in re sequemur Astrologos, & si qui alii mundum hunc suis territaverunt vaticiniis, quoties sidus aliquot ejusmodi in alto conspectum fuit. Quid enim hi, ut fides habeatur sibi mala omnia ominantibus, afferre possunt splendidius, quam ipsam experientiam, quæ omnibus seculis docuerit, non existisse unquam hæc in coelo incendia, quin terris varia cladum exitiorumq; genera parata fuerint? Hinc illa sunt exempla, hinc magno numero collectæ historiæ morientium Principum, ditionum bellis everfarum, religionis periclitantis, aut naufragium jam facientis: ex quibus omnibus Cometarum funestam efficaciam tam arbitrantur videri posse, quam ea cernimus, quæ videmus oculis. Ego verò quanquam scio, quantum in hoc argumento sit virium, *pedibusq; eo in sententiam, quam ante ipsos XL. annos trium Imp. Consiliarius Clarissimus, Andreas Duditijs, in senatu, ut sic loquar, orbis literati, dixit: pariabo tamen istorum hominum*

num

num studium, & ex quo fonte illi turbidam erronearum opinionum aquam, haustam hominum animis non instillarunt, sed infuderunt, ex eodem ea derivare verborum flumina conabor, quæ tam illætabili opinioni sint diluendæ aut expurgandæ.

Ac quia illustrium personarum familiarumque interitum coelestibus illis faculis prænotari putant, probabo initio velut contentione quadam, quia Cometas aut comitantur, aut è vestigio consequuntur, Cæsarum, Regum, Principumq; *nativitates*, bona potius eos, quàm mala portendere. Si enim mors, quæ è mundi hujus suavissimi domicilio deportantur viri clari ac præpotentes, mala est; primus eorundem ortus & in vitam introitus, bonus sit, necessum est. Atqui exempla heroum ac Principum ejusmodi, qui Cometis lucentibus, lucem vitæ amabilem primitis aspexerunt, multis partibus plura in promptu sunt, quàm ut in hac chartæ parvitate enumerari queant omnia. Ex quibus exemplis cum
jam

jam pauca aliquot in medium prolaturus sim, ab eo exordiar, in quo clarissimè appareat, jam olim observatum esse, maximorum hominum incunabula Cometarum radiis illustrari solere. *Iustinus* enim *historicus* cum de *Mithridate Rege*, & *Ponti* præfaretur, hujus eam postea magnitudinem fuisse, ut non sui tantum temporis, verum etiã superioris ætatis omnes Reges majestate superaverit, bellaq; cum Romanis per XLVI. annos varia victoria gesserit: quæ summi Imperatores *Sull.*, *Lucullus*, ceteriq; in summa Cn. *Pompeius* ita vicerint, ut major clariarq; resurgeret in restaurando prælio, damnisq; suis terribiliar redderetur: hæc subjicit: *Hujus futuram magnitudinem etiam cœlestia ostenta prædixerunt.* Nam & quo genitum est anno, & eo, quo regnare primum cæpit, stella *Cometes* per utrumq; tempus LXX. diebus ita luxit, ut cœlum omne conflagrare videretur. Nam & magnitudine sui quaram partem cœli occupaverat, & fulgore sui solis nitorem vicerat, & cum oriretur occumberetq; quatuor spaciurn horarum consumebat. Hæc *Iustinus*, cui, miror, si non succēseant *Astrologi*; adeò ipsis obloquutor

tor est. Sed recentiores afferamus histo-
 rias, in quibus familiã eã ducant merito,
 quæ *illustrissimã Domum Austriacam* spectãt;
 quam domum quantopere *supremus omni-
 um monarcha DEUS* dilexerit & diligat,
 inde non obscure potest conspici, quod
*sacrum illud Quarta Ultimaq; Romanorũ Mo-
 narchiæ ἀξίωμα,* penes hanc *Archiducalẽ Pro-
 sapiam* per ipsos CLXX XI. annos, non in-
 interrupta ferie, ad hunc usque diem per-
 mansit, permanebitq; cum DEO *Magno
 volente,* diutius: id quod uti optamus, ita
 & fore speramus, quod præclare dictũ à
Synesio scimus: *εὐνοια μόνη καὶ μάλιτα βασιλέως
 ἐστὶν ἰχυρὸν Φυλακίημον: Benevolentia sola est fir-
 missima Imperatoris custodia.* Clementiam
 autem eam virtutem esse, quæ *Austria-
 corum Principum* ppria quasi cõseatur esse,
 si nesciremus, docere nos posset, fortissi-
 mus pariter ac prudentissimus vir *Guli-
 elmus Brussius Scotus,* cujus hoc de *illu-
 strissima hac Familia* in præloquio Consi-
 lii sui de bello adversus Turcas iudicium
 exstat. Sed ne nostra longius evagetur
 oratio, videamus *Ladislaum, Alberti Au-
 striaci Imperatoris Filiam* posthumum,
 Unga-

Ungariæ, Bohemiæq; Regem, juventutis Principem, & cui DEUS & natura nihil negaverat, præter ævi longioris usuram: is verò anno clō ccccxL. in lucem susceptus est, quem stellæ crinitæ fulgor præcesferat. Videamus *Maximilianum I.* Imperatorem illum domi militiæq; laudatissimum;

Cujus inexhaustas tentem si pangere laudes,

Tentem Pæstanas enumerare rosas,

ut in Cæsaribus suis scripsit *Matthias Borbonius*. Hujus nativitas quamvis obscura esse non poterat, non tamen dubito, quin clarior reddenda fuerit a Cometa illo, qui niēse Junio anni clō cccclvi. eandem triennio saltem præcesit. Videamus *Maximiliani istius Filium, Carolum illum V. Imperatorem, & regnorum XXIIIX. Regem*,cujus fama jam dudum ætatem se penetravit.

PLUS ULTRA *Herculeas, Alpen Abilamq; columnas.*

Annon hujus quoque magnitudinem, quæ in toto Christianorum orbe futura erat maxime conspicua, conspicuum illud

lud Cometæ lumen designavit, quod eo ipso anno quo nascebatur Carolus (fuit autem annus Partus Virginæ cō lō) ad septentrionem versus, sub coelesti illo sidere, quod *ἀστρον* *παιδες Capricornum* vocitant, apparuit? Idq; eò magis credendum est, quod ejusdem Cometæ ignis aliorum quoq; potentissimorum Cæsarium, Regum, Electorum, Principum antea ambulo fuerit. Anno enim primo post natus est *Barnimus senior*, Dux Pomeraniæ: anno altero, *Otto Henricus* Palatinus Rheni, *Ruperti F.* Elector, qui deinde in Ecclesiis Palatinatûs sinceram, Evangelii doctrinam reduxit: anno verò tertio in lucem editi sunt *Ferdinandus* Rom. Imperator & Cæsar Augustus; *Christianus III.* Daniæ & Norvegiæ Rex, Dux *Holsatiæ*, Princeps sanctissimus; *Iohannes Fridericus* Dux Saxonie Elector, ille Ecclesiæ Nutritius, & Academiæ *Witebergensis* patronus incomparabilis; deniq; *Philippus Bellicosus*, Palatinus Rheni, *Ottonis Henrici* frater, qui in obsidione Turcica, anno

Domini clō lxxxix. *Viennam* strenuè defendit.

Sed videamus & alios *Gentis Austriacæ Archiduces*, quibus criniti sideris comanascensibus affulsit. *Philippus* enim I. Hispaniarum Rex, & *Maximilianus* II. Imperator Rom. duorum Fratrum, *Caroli V.* & *Ferdinandi Filii*, anno clō lxxvii. jucundissimam hanc vitæ lucem primò intuiti sunt, quo ipso anno Cometa conspiciebatur; cujus fulgor Celsissimis Illustrissimisque personis usq; adeo non obfuit, ut & alii Principes tempestate illâ terrarum hunc orbem communi nascēdi sorte ingredi potuerint. Eodem n. quem nominavi anno *Iohannes Albertus*, Dux Megapolensis in lucem editus est; anno autem uno post, *Albertus* Dux Bavarix, *Ericus* Dux Brunsvicensis, & *Huldericus* Dux Megapolensis. Altero deniq; anno *Ferdinandus* Archidux Austriæ, *Ferdinandi* Imperatoris F. progenitus est.

Defatigor propè commemorandis tot nominibus; facere tamen non possum, quin plurá accumulē, ut appareat mani-

nifestius non sat commode sentire eos, qui Cometas *εἰς σωτηρίαν τῶν βασιλέων πολέμιωτάτας* (*saluti Regum infensissimos*) statuunt. Nam si astra hæc erinita, ut hostes quidam *ἄσπονδοι*, omnem vim suam in personas principales conferunt, quod illi credunt, & credi volunt; quî fit, ut tot Regibus, tot Dynastis, tot Ducibus, vitam aut ingredientibus, aut ingressuris propediem, præsto fuerint? An ideo nascentibus apparent, ut natos postea jugulent? Crudele est, tantam crudelitatem tam adspectabili, tamq; pulcro meteoroadsignare. Sed pergam. Anno Salutis restitutæ cō lxxxix. & cō lxxxix. duo Cometæ, alter in Piscium, alter in Tauri constellatione visi sunt. At & hac tempestate, parens natura, vivendi primordium dedit Clarissimis Magnatibus. Anno enim, qui proximus posterioris Cometæ monstrum, secutus est, nascebatur Viennæ *Carolus* Archidux Austriae, Ferdinandi Imperatoris Filius, Ferdinandi Ungariæ Bohemiæque Regis, Domini nostri Clementissimi

Pater: nascebatur *Iohannes Sigismundus*, Iohannis Ungariæ Regis F. Weivoda Transsylvaniæ: nascebatur *Magnus*, Christiani III. Danorum Regis F. Holsatiæ Dux, & Episcopus Orpatensis in Livonia. Ipso verò anno, quo prior ille Cometes flammiferum crinem terris ostentabat, in lucē susceptus est, *Sigismundus* Marchio Brandenburgēsis, Ioachimi II. Electoris F. Archiepiscopus Magdeb. cuius serenissimo nomini Chronicon Carionis à Philippo Melanchthone inscriptum est. Nec posterioris Cometæ annus magnorum Principum genitali principio non insignitus est. In illo enim nati sunt *Ludovicus* Friderici III. Electoris F. Palatinus Rheni, idemq; Elector: & *Georgius Fridericus* Marchio Brandenburgēsis, piissimi Principis Georgii Marchionis Filius. Quibus verò verbis illud Cometæ sidus salutabo, quod anni supra millesimum quingentesimi quinquagesimi sexti mense Martio conspectum fuit? Hic enim, hic Cometes, ut præcursor quidam cellissimus ac illustrissimus præcesit nativi-

tivitate*m* *Inviētissimi & Potētissimi Romanorum Imperatoris semper Augusti &c. D. MATTHIÆ II.* quicūm hoc ipso die, quo hæc scribo, *annum ætatis secundum & sexagesimum* claudat, *DEUM OPT. MAX.* meo etiam, humili quantumvis loco, animitūs veneror; ut *Ejusdem Cæsaream ac Regiam Majestatem* non modo ea felicitate florentem efficiat, quæ olim *Augusto Cæsari*, illi tum aliis nominibus, tum quod *templum Iani clausit*, celeberrimo, obtrigit: de qua felicitate idem optimus Imperator apud Noctium Atticarum scriptorem, ita loquitur: *κλημαυτῆρα* communem seniorum omnium tertium & sexagesimum annum evasimus: Deos autem oro, ut mihi quantumcunque superest temporis id salvis nobis traducere liceat, in statu Reipub. felicissimo: verum etiam ut tempus hoc vitæ atq; imperii clementer extendat, &, quod Imperatoribus quondam acclamatum, vel de nostris annis *EIDEM* annos augeat; quo tum ob salutem solatiumque Ecclesiæ, tum ob decus Romani imperii, tum ob emolumenta publica

Iliacos aquare senes, aut vincere possit.

Repræsentat nobis hoc votum DEUS, simulq; & nostro, & posteritatis ocio consulto!

Una salus PACI, BELLVM, te spernimus omnes.

Verum ut ex diverticulo hoc, in quod iusta pietas, & pia reverentia, & reverens oboediencia, erga *summum nostrum in his terris Magistratum, & Casarem Clementissimum*, calami huius quasi gresum abduxit, in scripttionis viam redeam; pferri possunt & alia, eaq; itidem pulcerrima potentissimorum hominum exempla, qui dulcissimam huius vitæ auram iis primò captarunt temporibus, quibus populi

viderunt clare tremulos ardere Cometas.

Nā iis ipsis annis, quibus stellæ huiusce modi observatæ fuerunt in coelo hoc, nati sunt viri isti & Principes Magni. Primum Anno clō ccccxxxiii. *Carolus Burgundia Dux*, Caroli V. Imperatoris proavus, qui, quod esset

κυδαλίμοισιν αγαλλόμενῳ πολέμοισιν, (gloriosus bellis inclutus)

Bellator dictus fuit. Deinde An. clō cccclvi.

Ula-

Uladislaus, Casimiri Poloniae Regis Filius primogenitus, Rex Ungariae & Bohemiae, qui Principibus atq; Ordinibus Silesiae, augustum illud *Privilegium*, quod *commune* appellant, quo inter caetera de supremâ hujus regionis praefecturâ nemini, nisi indigenae Principi concedenda cavetur, clementissimè irrogavit; Rex ob multas virtutes, imprimisq; ob studiû pacis laudatissimus: nam & cum electo surgeret, & cum quieti se traderet, precibus illis in Ecclesiâ usitatis immortalem DEUM veneratus est, quarum summa in hoc comprehensa est carmine:

*Tranquillam pacem, alme DEVS, te poscimus
omnes,*

Tempore quæ nostro qualibet arva colat.

Quandoquidè non ullû aliû, te prater, habemus,

Pro trepidis pugnans, qui mage stare queat.

Nati etiam sunt uno eodemq; flagrantis Cometae anno *Iohannes Weivoda* Transylvaniae, postea Rex Ungariae: & duo *Alberti* Marchiones Brandenburgenses; alter *Iohânis* Electoris *F. Ioachimi II.* Electoris Frater, ipse etiâ Elector & Archie-

piscopus Moguntinus & Cardinalis, O-
 rator incredibili pollens eloquentia, qua
 etiam pacem inter disidentes imperii
 proceres suavit & confecit: alter Friderici
 Onolsbacensis F. Borussiae dux primus,
 idemq; optimus ac potentissimus, ut re-
 statur *Caselius in Epistolis*. Sed ne incre-
 mentis nimis hæc crescat oratio, quæ
 hoc in genere restant, nuda duntaxat
 verborum commemoratione, & quasi ca-
 talogo quodam indicabo. Anni enim,
 qui in superioris mundi partibus Co-
 metas videre rutilantes, iidem in inferio-
 re hac natura Principes ac Reges illu-
 strissimos videre nascentes, (Ann.
 clō 1561.) *Ludovicum* Ungariæ Regem;
 (An. clō 1593.) *Ericum* Gostavi F. Sue-
 ciæ Regem; *Henricum*, Ernesti F. Ducem
 Lunæburgensem; *Albertum*, Iohannis
 Alberti F. Ducem Megapolensem; (An.
 clō 1618.) *Maximilianum*, Christophori
 F. Ducem Wirtenbergensem. Annis ve-
 rō proximè sequentibus crinitorum si-
 derum apparitiones, in lucem prodie-
 runt, (Ann. clō 1666.) *Henricus*

Pius Dux Saxoniae, Alberti Animosi F. duorum Electorum Mauritii & Augusti pater; (An. clō ccccxcī.) *Henricus VIII.* Angliæ Rex, qui Pontifici Romano tributum annuum, quod Petri nummum vocant, denegavit, & ab eo cum toto regno defecit: (Ann. clō lōvii.) *Georgius* Princeps Anhaltinus, Præpositus Magdeburgensis & Misnensis; (An. clō lōxxviii.) *Albertus* Wilhelmi Senioris F. Bavariæ Dux, Ferdinandi Imperatoris gener; *Eri-
cus junior* Dux Brunsvicensis; *Udalricus* Alberti F. Dux Megapolensis, Episcopus Suerinensis, *Germania* (sic enim appellat *Christophorus Sturtzius* *ICTUS*) *Nestor*; (An. clō lōxxxii.) *Fridericus* Ernesti F. Dux Lunæburgensis; *Wilhelmus* Hasfiæ Landgravius, Mauritii Herois arte pariter & Marte Clarissimi Parēs; (An. clō lōxxxiv) *Fridericus II.* Christiani III. F. Daniæ & Nortvegiæ Rex: *Carolus* Iohannis F. Princeps Anhaltinus.

*Non mihi si lingua centum sint, ora q̄₃ centum
Ferreæ vox, possem percurrere singula Re-
gum*

*Nomina magnorum, quorum incunabula
quendam*

*Illustres prodromos, comites vè habuere Co-
metas.*

Prolixior fui in genituris & partitionibus principalium personarum recensendis. Videbam enim plurimorum exemplo, rum opus esse arietibus, si expugnanda foret illorum hominū opinio omni muro firmior, qui Regibus ac magistratibus Cometarum jubar timendum esse arbitrantur. Quod si quis copiam istam molestè tulit, is hac econtra oblectetur speculâ, fore me in sequentibus breviorē. Quæ enim eodem poteram modo, & verbis efferre pluribus, & exemplis augere propè innumeris, ea paucis comprehendam, & lectorem meum (si quis tamen)

Historia breviorē manu per singula ducam.

Atq; ii quidem, qui Cometas eodem propè loco habent, quo veteres illi *περσῖδες θεοί*, quos *Hesychius deos* vocat, signorum ac prodigiorum effectores; cum alia afferunt, quibus terrorem incutiant hominum animis; tum discordias magnatum, sedi-

tionem, tumultus, & tantum non orbis excidium. Quotusquisq; enim est ex iis, qui, conspecta cincinnati astri flamma, non exclamet illud confestim, quod paucis verbis mutatis est apud Poetarum principem?

*Nunc curva rigidum falces vertentur in enses,
Hinc geret Euphrates, illinc Germania bellum,
Vicina ruptis inter se legibus urbes*

Arma ferent, totoq; furet Mars impius orbe.

Quas prædictiones etsi scio tales esse, quæ omni fundamento veritatis careant; veræ tamen, per me licet, habeantur, nisi ex rerum gestarum commentariis contrarium credendum esse, tam evidenter demonstraverò, quam certum est, Cometam superioris anni supra caput nostrum, non subter pedes luxisse. Id verò, ut promisi, faciã stilo Laconico. Anno igitur virginæ partus clō cccv. bello illi, quod gravissimum Galli cū Flandrorum populo geserunt, tanta strage in uno cōflictu edita, ut duo Reges Hispani, & præstantissimi quiq; ex nobilitate Gallica ceciderint, quorum post prælium inveta sunt aurata

calcaria Ioccc. finis impositus, & pax sanc-
 cita est. *Anno clō ccccLXXV.* Silesia no-
 stra respirare cepit a bello illo, quo vix in
 his regionibus aut majus, aut celebrius
 gestum est; *quandoquidem tres potentissimi*
Reges, Matthias Ungarus, Casimirus Polonus,
& Vladislaus Bohemus, urbem Vratilsavi-
 am obsederant. Hoc igitur anno non mo-
 dō nostram patriam tranquillior quidā
 status respexit, sed & inter Ungaros ac
 Bohemos pax confirmata fuit. *Eodem anno*
 bellum civile Caroli Ducis Burgundiæ,
 aliorumq; Galliæ pcerum, contra Ludo-
 vicum XI. Galliæ Regem compositum,
 & amicitia inter hos magnates contra-
 cta, novem annorum foedus iētum est.
Anno clō ccccxc. Matthias Rex Ungariæ
 & Bohemiæ, cum Principe Saxonix, &
 Marchione Brandenburgico, cōtra quos
 exercitum e Silesia miserat, in gratiam
 rediit. *Anno clō lxxxvi.* Ferdinandus Au-
 striæ Archidux creatur Rex Romanorum,
 qui quantopere tranquillitati Germaniæ
 profuerit, nunquam satis dici potest.
 Ipsius enim industria & regiis plane au-
 spi-

spiciis factum est, ut *Pasavia*, solenni illa transactione pax *Augustanam*, quam vocant, *Confessionem* amplecteribus promitteretur: eamque cum postea Carolus V. Imperator fortissimus, Cæsarea clementia confirmaret, inita est illa nunquam satis laudata *Religionis pacificatio*, quæ non in scite *Germania Palladium* dici potest, per quam hucusq; viguit, & in futurum vigebit *sacrosancti imperii nostri Majestas*, ut verè loquitur vir Præstantissimus pariter ac Doctissimus, amicus meus & fautor singularis, ante quadriennium etiam in *Academia Witebergenfi* commensalis, *Petrus Syringus Ictus*, quem honoris causa, ut debeo, nomino. Anno clō lxxxix. Carolus V. Cæsar, & Franciscus I. Gallorum Rex ad *Aquas mortuas*, quod *Galliæ Narbonensis* oppidum est, conveniunt, ibiq; post alterum, quod inter ipsos, imperii *Mediolanensis* ergo, interceserat bellum, rogatu *Pauli Pontificis Rom.* ad annos X. inducias inter se paciscuntur.

Atqui hi anni omnes, quos nominavi, & in quibus turbas & populorum dissidia,
lata

lata pax, & bonus eventus secutus est, Cometas aspexerunt. Quod si jam ea etiã ex historiis proferenda essent, quæ feliciter, & ex sententia integrarum nationum iis annis gesta fuerint, qui pone a strorũ crinitorũ incendia subsecuti sunt;

--- prob! quæ mihi copia rerum

*Suppeteret; quanta me possem ostendere pompa
Historiæ? ante diem componat vesper Olympo,
quàm recitem a Cagani Hunnorum Regis,
cum Agilulpho Longobardo pacem; b
ejusdemq; Agilulphi cum Romanis foedus;
quàm recenseam c pacem inter Henricum
Imperatorẽ, & Paschalem Papam; quàm d
conventum in hac Vratislaviã Regũ fortif-
simorum, Jagellonis Poloni, & Wenceslai
Bohemi, foedusq; & pacificationẽ, quam
inibi inierunt, exprimã: quàm e pacẽ inter
Francos, Flandros, & Burgundos factam
narrẽ: quàm f amicitiam Philippi Austriæ Ar-
chiducis, cũ Gallorum Rege firmatã cõ-
memorẽ: quàm g Lubeccã urbem, & Daniæ
Regẽ Iohannẽ, invicem reconciliatos di-
cã: quàm h Pacẽ inter Reges Catholicũ &
Christianissimum Henricum constitutã*

exponā: *quam* i pacē inter Polonos & Moscos confectam eloquar: *quam* k deniq, ut sexcentas omittam historias, pacē inter Hispanum & Anglū ab hinc annis xv. sanctam, demōstrem. *Ipsas* l inducias, quæ inter Romanum Imperatorem & Turcas ad annos xx. abhinc xiii. annis, auspicio D. *Rodolphi* *Cæsaris*, confirmatæ sunt, duobus annis Cometa antē significasse videri potest.

[Hæ pacificationes. acciderunt annis a 595.

b 598. c 1107. d 1404. e 1435. f 1504. g 1503.

h 1559. i 1582. k 1604. l 1606.]

Demonstravi hæctenus Cometarum splendorem, nec Magnis Regibus, nec latis regionibus. esse noxium: illis enim nascendi originem, his pacis dulcedinem afferre consuevit. Restat ut idem de Religionis fideique negotio probem: quandoquidem hæc etiam *ἡ Ζεὺς ἀμύνης* tum versaturam multi opinantur, cum ignes illi, ut vocant, terribiles, in æthere conspecti fuerint. Quorū equidem sententiā pluribus possem convellere, si institutū meū fieri hoc permitteret. Quis n. credat,
nisi

nisi inveteratis imbutus opinionibus, à Cometarum luce religionis caliginem portendi? Quæ enim hîc cognatio, quæ *signi & signati* (Scholicis utor terminis) convenientia? Cere *Cimmeriis potius, immo Ægyptiacis tenebris*, quam tam claris atque illultribus Cometarum facibus, fidei innuenda erat obscuratio. Sed nolo iterum argumentanti mihi fidem haberi, nisi ex illa *eventuum proma conda historia*, indubitatis exemplis rem declaravero pariter & comprobavero. Ostendam enim tum gentilium ad Christianam fidem conversionem, tum Ecclesiæ a nubilosis papatûs umbris emersionem, luculentis, istorum siderum, de quibus agimus, radiis, non obscure adumbratam, sed manifesto prænunciatam fuisse. *Anno Christi θεαυ-θγωωx LXII* fulsit Cometa: quo tempore Aruiragus Britanniaæ Rex floruit, sub cuius imperio quamplurimi Britonum abjecta ethnicorum idololatriâ, religionem Christianam amplexi sunt. *Anno lxxciv.* alius Cometa luxit; circa id tempus Gothi, paganismo abnegato in societatem veræ

veræ Ecclesiæ recepti sunt. *Anno*
 1600. Cometa sub Aquarii alteri-
 smo conspectus est: tequente anno Bul-
 garorum populus inter eos nomina sua
 profesus est, qui vero cultu DEUM Pa-
 trem, ipsiusq; Filium, Dominum ac Ma-
 gistrum noltrum, ambobusq; coæter-
 num Spiritum venerantur. *Anno* 1606.
 Cometa sane quam magnus apparuit:
 eodem tempore Pomerani idola, quæ co-
 luerant antea, reliquerunt, universiq; se
 ad unum verum Numen contulerunt.
 Non dubium est, quin in multis aliis po-
 pulis ad Christianæ doctrinæ lucem con-
 versis, idem monstrari possit, si quis hi-
 storias hoc nomine diligētius velit evol-
 vere. Sed nobis cā utendum est brevita-
 te, quam nobis ipsi præscriptimus; præ-
 fertim cum & hoc dicendum sit, repur-
 gationem Ecclesiæ ab iis sordibus, quas
 illi Pontificum Romanorum superstitio
 aspererat, prænotatam Cometarum in-
 dicio fuisse. Quis enim ignorat, quam
 vehementer, immò & feliciter Papam
 impugnaverit *Iohannes Husus*? Ad hanc
 im.

impugnationem ipsi *quatuor praeceperunt Cometa*, anno redemptorum a Christo hominum cō cccc. & tribus sequentibus. Significabat nimirum DEUS his ostentis, magnam lucem paulò post in Ecclesiâ discussis umbris, variisq; humanorum commentorum nebulis, orituram; cujus lucis prænunciæ fuerunt tot in coelo faces; quæ quia & plures, & diverso tempore conspectæ sunt, hoc etiam videntur innuisse, non unius hominis opera, nec uno tempore, rem illam fieri oportere. Proinde etsi *anserem istam* (sic enim *Husus* ipse se vocabat) satis vigilem, & qui *hostes Ecclesiæ in ipso Capitolio adesse*, clamore vocali admoneret, flammarum rabies absumpsit; fuere tamen, subinde & alii, qui sacrarum litterarum facem, *tanquam in caliginoso loco* hominibus prælucentes, papisticas tenebras paulatim e cordibus removerent: donec *cygnus ille Lutherus*, divina voce suavissimoque cantu universum prope mundum in veræ religionis luce instrueret. A quo

Lu-

Luthero suscepta reformatio *Anno*
 clō lxxvii. quia velut media posita est
 inter duos Cometas, quorum alter qua-
 si decennio præcedit, alter decennio
 eandem sequitur, quis dubitet, hanc
 ipsam innumerorum illuminationem
 hominum hoc pacto coelitus ostentatam
 fuisse? cum præsertim hoc ipsum con-
 firmatura sint, quæ hunc adjiciam. Quid
 enim aliud rebus humanis portendit
 existimabimus *quinq;* illos Cometas, qui duo-
 decim annorum spacio, ab anno scilicet
 clō lxxvii. ad clō lxxxix. spe-
 ctaculum sublime & illustre mundo
 præbuerunt, nisi lucem Evangelii ple-
 no jubare, multis in urbibus & popu-
 lis dispergendam? Hoc enim ipso
 tempore e retro sacræ illius Babylo-
 nis carcere in coelestis Hierosolymæ
 lucidum domicilium exierunt, abje-
 ctisq; superstitionibus, coelestium dogma-
 tum salubrem veritatem apprehenderunt
 Ecclesiæ Saxonicæ, Anglicæ, Pomerani-
 cæ, Misnicæ, Brandenburgenses, aliæ:
 Con-

Confessio etiam Augustana, invictissimo Imperatori Carolo V. exhibita; prima præterea pax religionis, quæ a sanctissimis vatibus *Esaia & Micha* prædicta olim fuerat divinitus, in imperio Romano sancita est: denique *Germanicorum Lutheri Bibliorum* publicatio & coepta & absoluta est. Quod opus (verba sunt Balthasaris Mencii) translationis ex *Hebraeis & Græcis fontibus in linguam vernaculam nullius hominis oratione, immò ne angelorum quidem linguis, satis dignè unquam celebrari potest, adeò, ut si nihil aliud hoc seculo Witebergæ in causa religionis præstitum fuisset, illud vel solum triumphum sibi festumq; diem suo jure, deposceret. Quod etiam à Reverendo Doctore Johanne Bugenhagio Pomerano Ecclesie Witebergensis Pastore factitatum scimus. Is enim singulis annis eo die, quo absolutum opus fuerat, amicos solenni convivio excipere, & quasi natalem translationis Bibliorum celebrare solitus fuit; diem illum festum translationis Bibliorum indigitans. Haftenus Mencius. Multa hîc prætereo, unico adhuc contentus exëplo illius Cometæ, qui anno clō lōcviij. appa-*

apparuit. Biennio enim post divinæ Majestatis beneficio Invictissimus Imperator Romanus, *D. Rodolphus II.* Silesiæ nostræ non solum exercitium Religionis Augustanæ Confessionis liberum esse clementissimo edicto (*litteras Majestatis nostri vocant*) voluit; sed & multa alia plane Cæsarea beneficia de templis, scholis, cæmeteriis, consistorio itidem erigendis obtulit. Quem incredibilem æternâ memoriâ digni Cæsaris favorem, quia patria nostra non nisi à divino munere profectum esse censuit; solenni ritu ante annos *LX.* & quod excurrit, eidem benignissimo Numini publice *ευχαριστήρια* hoc nomine persolvit, cantato in templis hymno, **TE DEUM LAUDAMUS**, turribus verò Musicâ harmonica, quam tum humani gutturis, tum inanimorum organorum voces exprimebant, dulciter resonantibus. Quoties igitur memoria repetemus (debet autem id fieri sæpissimè) hoc beneficium, quo Mens illa im-

mortalis ac præpotens *Silesiæ huic*, vix majus in hoc tempore largiri poterat, quam etiam assiduis nos venerari precibus verum est, ut hanc felicitatem regioni patriæ fartam & rectam, ut ajunt, ab omniq̃ue incommodo & detrimento sinceram integramq̃ue conservet: toties meminerimus Cometaꝝ illum biennio, ut diximus, antecessum non fuisse irritum mundi spectaculum, nec ejusmodi, quod cladem veræ religioni vel portenderit, vel attulerit. Quin potius cum ex allatis historiis, quibus plures aliæ afferre poterant, cognoverimus, comatorum siderum ignes cum divinorum cultuum vel illustratione, vel confirmatione conjunctos fuisse; intelligamus eosdem etiam litteris & scholis fuisse maximè accommodatos. Id enim observasse mihi visus sum, celeberrimas Academias, & nobilissima orbis terrarum Gymnasia fundata & constituta iis fuisse annis, quos Cometaꝝ vel ipsos illustrarunt, vel exigua præcessere temporis

poris intercapedine. Quam rem si ex alto instituerem repetere, ostenderem hoc, quod dixi, in istiusmodi studiorum officinis clarissimis, recenseremque *Aurelianensem, Cracoviensem, Herbipolensem, Salmanticensem, Gryphiswaldianam, Basileensem, Ingolstadianam, Tubingensem, Witebergensem, Francofurdianam, Argentinensem, Hafniensem, Rhemensis, Franckeranam, Gissensem, & quas non Academias?* Sed id usque adeo non puto esse necessarium, ut verear potius, ne si plus verborum faciam, merito is videar, qui Solem meridiem lucere, operose demonstrare contendam. Revera enim confirmata sententia, perspectaque veritate, commemoratio historiarum plurimum supervacanea est.

LECTORIS.

Absolvi mecum *παράδοξον*; de cujus
Ascopo cur quid antè moneam te,
 quàm scribendi pausam faciam, cau-
 sas habeo. Arbitrantur enim mul-
 ti, si ab opinione inveteratâ, quæ
 Cometas *malorum Iliada*, apportare
 censet, discessum fuerit, fenestram
 aperiri ad alendam impiam, homi-
 num securitatem, præscindi etiam
 Theologis facultatem auditores suos
 ad vitæ emendationem cohortandi.
 Ego verò impius nec esse debeo, nec
 videri volo: & malè mihi sit, si secu-
 ritatis Præceptor sum, si obsto, quo
 minus à vitiis resipiscant, & quasi re-
 viviscant homines! Atqui hæc ma-
 la, inquiet quis, ex tuæ opinionis ra-
 dice

dice pullulant. Id verò prohibeat Numen. Alia mihi mens. quam ut videas, finem hujus scriptionis, quæso te, examines. *Finis hic est.* Qui crinitas stellas damnorum prænuncias probare satagunt, multa ex historiis exempla solent inducere. *cum hic Cometes, inquit, cum ille, cum alius arsit, tum hoc, tum illud, tum alia evenere in terrarum, orbe incommoda.* Inde, quia nullus Cometes conspectus sit, quem non gravissimæ clades secutæ sint, omnem Cometen varia mala importare colligunt, non aliter atque *in Scholis omnia vina esse dulcia, ratiocinari solemus.* Habeat hæc argumentatio pondus vel maximum; non impedio: audiatur saltem & ista ratiocinatio: *Cum hic Cometes, cum ille, cum alius arsit, tum hoc, tum illud, tum alia*

evenere in terrarum orbe commoda :
 inde quia nullus Cometes conspe-
 ctus est, quem non felicissimi exitus
 secuti sint, omnem Cometen varia
 bona importare colligendum est.
 Quid respondent? *contradicunt aut
 dubitant?* ecce in ipso Paradoxo tot
 eventibus probavi, cincinnata illa
 astra annos antegressa esse fortuna-
 tissimos, ut negare amplius aut hæsi-
 tare non debeant. *Forte concedunt
 hoc, sed reponunt quid fortius?* fieri
 nempe posse, ut Cometarum appa-
 ritionem, sequantur bonorum, vel
 ψαμμοκοσμογαργαργ: ejus tamen felicita-
 tis Cometas nec causam, nec signum
 esse. Ut si quis immensum in agro
 thesaurum reperiat eo tempore,
*Quo Lunam involvit tellus ingenti-
 bus umbris,*
Et vetat opposito lumine posse frui,
 for-

fortunæ potius cuidam occultiori, quam manifestæ illi obscurationi fideris, inventionem istam adscribendum est. *Hoc igitur, quod dixi, reponunt? Bonum factum! gaudeo mihi, ipsis gratulor, veritati gratias ago.* Scilicet huc, ne errent, meo ibam paradoxo, ut eam responsionem ab adversariis extorquerem, qua omnes ipsorum historias, quas adducunt, possem convellere. Concedo igitur, concedamque semper, Cometas sæpenumero secutum fuisse *malorum vel Oceanum*: Sed repono tamen fortius quid, reponamque semper, Cometam, ejus infelicitatis nec causam, nec signum fuisse. Ut si Euclyoniali cui aulla pecuniis plena auferatur, solis laborantis tempore; non Eclipsi hæc ærumna, sed furum injuriæ adscribenda est. Summatim

dicam. *Cometas sequitur malum. Cometas sequitur bonum.* Jam autem utrumque, aut neutrum, aut alterutrum tantum, à Cometa ita pender, ut hic illud vel efficiat, vel significet: (id enim hic quidem nobis perinde sit) *Si utrumq;* cur infelix tantum omen, & irati Numinis signum habetur Cometa? *Si neutrum:* rectè, & mecum, ira censes, quicumque es. *Si alterutrum tantum? aut bonum aut malum* cum crinita stella connectatur, necessum fuerit. *Atqui de bono non concedis? de malo igitur probes.* id verò si feceris, si demonstraveris, quod ex diversissimis quidem, unius tamen ejusdemque temporis eventibus, ii tantum, qui mali sunt, ad Cometas referendi sint, bonis ad causas alias reductis: hoc, inquam, si tu demonstraveris, ego sententiam mutabo
me-

meam, & ex Lipsio ita te serio allo-
 quar: *Cecidisti me in meis castris, fa-
 teor: Et aut triumphum de me cape, si
 perdis; aut civicam, si servas.*

DE
 Plura pro paradoxo meo defenden-
 do, afferrem, nisi iudicio rectè de re-
 bus sentientium fretus fore confide-
 rem, ut multi, qui quondam falsam
 opinionem acceperunt, à pristina sen-
 tentia desciscant, suasq; cogitationes
 ad veritatem ipsam aggregent. Hoc
 enim ut indubitato sperem, adducor
 eorum exemplis, quibus jam olim
Duditianus commentarius velut ocu-
 los aperuit, ut non modo se exerrasse,
 opinione propè omnibus communi
 abreptos deceptosque, viderint, sed
 & proprias sententias (ita loquitur
Sealiger) deleverint, ad veritatis præ-
 sidium atque conservationem. Te-
 stem laudo *Iustum Lipsium*, illum
 verè

verè *antiquis moribus* & doctrinâ hominem: is quid senserit & antè, & post, quàm dictus commentarius lucem vidisset publicam, Epistolæ ipsius doceant. Anno clō lō LXXVI. ad *Hieronimum Berchemium* sic scribit:

Cometam & nos per hos dies vidimus: immanem, dirum, & facie haut sæpè usitatâ. Quid pertendat, quæris? Chaldaeus non sum, nec signa cœli cognovi: tamen hoc verum novi

ἔδεις κομήτης, ὅσις ἔ κακόν

Φέρε:

cui versui magis, quàm Aristoteli credo, qui hæc talia ad causas fortuitas refert & infernas. Quid tamen,

tamen, aut quibus minetur, distinde novit ille

prudens futuri temporis arbiter: ego communiter, non referre eum aureum sæculum.

Statuebat nimirum tum Lipsius, quod plerisque de crinitorum siderum rationibus videbatur: quamvis id longè moderatiùs statuebat, quàm vulgus istud hominum consuevit facere. Factum est hoc biennio præterpropter antè, quàm *librum suum de Cometis* scriberet *Duditius*, qui ubi jam divulgatus, & à *Lipso* perlectus erat, homini mens longè alia. Sic enim anno 1615 LXXXIV. ad *Duditium suum* scribit:

Michaelem Brutum ex Epistolis editis video tibi amicum,
itemq̄

itemq; ex Præfatione ejus, quæ in
 judicio tuo de Cometis. quem libel-
 lum jam olim a vidè legi, & cum
 fructu.

Ecce, cū fructu legit Lipsius hunc Com-
 mentarium Duditii. is vero fructus
 quoniam? agnovit nimirum errorem,
 & abjecit; agnovit veritatem & susce-
 pit: & ut una quasi verbo fructum
 hunc exprimam, Vir incredibiliter sa-
 piens sapientior factus est; siquidem
 verum est, quod de veritate dixit Phi-
 lostratus, οὐδὲν ἄλλο τὰ ἀληθέστερα. Hujus
 præclaro exemplo, lector benevole, tu
 quoq; si quem habes,

Errorem Mitte,
 Veritatem Suscipe.

Inscriptio Monumenti,
quod ANDREÆ DUDITHO,
Vratislaviæ in templo Eli-
zabethano posi-
tum est.

D. O. M. S.

ANDREÆ DUDITH AB
HOREHOVICZA

DNO IN SMIGLA,
ANTIQUISS. PROSAPIA, VIT-
TUTE SINGVLARI; ERUDI-
TIONE MULTIVGA, DIVER-
SISSIMARVM LINGVARVM
EXCELLENTI COGNITIONE;
PLVRIMARVMQVE ET MA-
XIMARVM RERUM VSV VE-
RE ILLUSTRIS ET INCOM-
PARABILI VIRO.

III.^M IMPPPP. FERDINA. I. MA-
XIMILIAN. II. RVDOLPH. II.
CONSILIARIO ET ORA-
TORI PRIMARIO

SVM-

SVMMIS HONORIB. TVM SA-
CRIS, TVM PROFANIS: LEGA-
TIONIBVSQVE AMPLISS. APVD
EXTEROS REGES AC DYNA-
STAS MAXIMA CVM LAV-
DE PERFVNCTO.

CARISSIMO OMNIBVS: ADVER-
SO NEMINI: CVNCTIS AD-
MIRATIONI.

MARITO EXOPTATISSIMO ATQ.
DESIDERATISS. SVO ET LIBE-
RORVM NOMINE MVLTIS CVM
LACRVMIS POSVIT ELISABETHA
EX ILLVSTRI ET AMPLISSIMA
SBOROVIORVM FAMILIA
ORIVNDA.

QVÆ VT IN HAC VITA CVM
DVLCISS. CONIVGE PER AN-
NOS X. CONIVNCTISSIME VI-
XIT ITA NE MORTVVM QUI-
DEM DESERERE, SED CVM EO.
DEM IN EODEM SEPVL-
CRO QUIESCERE
VOLVIT.

